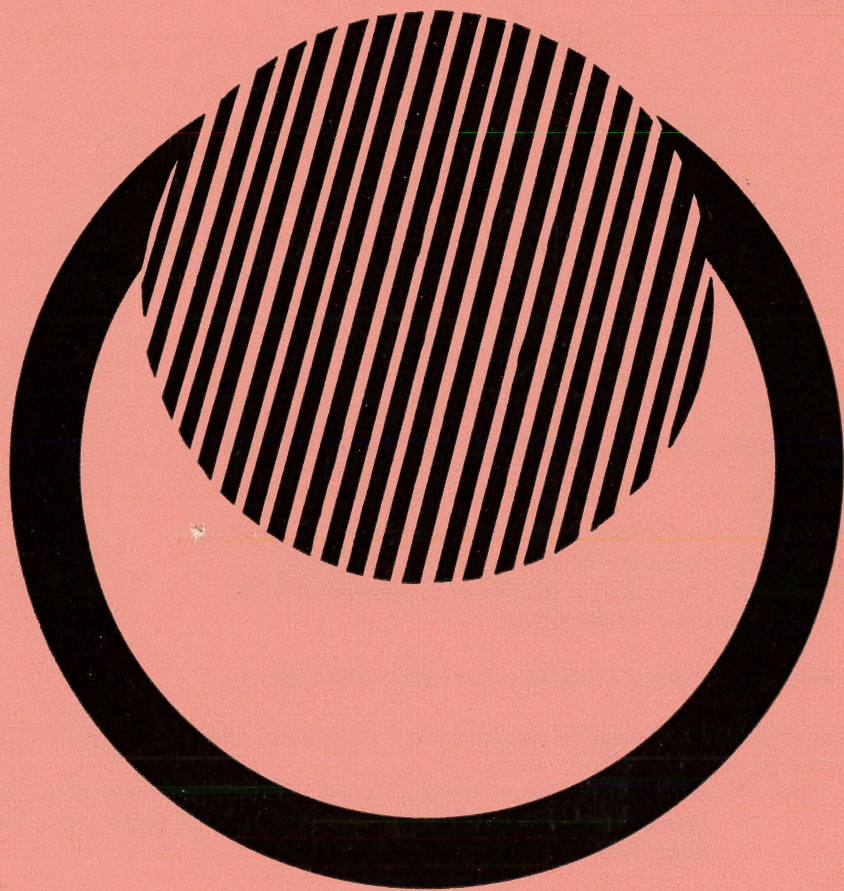

Katsaus

KULTTUURIKESKUS
KRIITTINEN KORKEAKOULU

6•1976

• KULTTUURI • POLITIIKKA • TALOUS •

KATSAUS

Julkaisija: Kulttuurikeskus Kriittisen Korkeakoulun kannatusyhdistys ry.

Toimittajat:

Raimo Ruottu (päätoimittaja), Käppöstie

03100 Nummela, puhelin 913-22870

Osmo Jokinen (toimitussihteeri), Hakaniemenkatu 3 A 32,

00530 Helsinki 53, puhelin 713 212

Toimitusneuvosto: kannatusyhdistyksen johtokunta

Tilaushinnat 1976:

25 mk / vuosikerta

13 mk / puoli vuotta

Maksun voi suorittaa postisiirtotilille 71556-0.

Irtonumeroita à 5 mk myy Suomalainen kirjakauppa, Porthanin paperikauppa ja Kirjavintti Helsingissä.

Osoitteen muutokset:

Marja Vinberg,

Ruukinlahdentie 2 A 3,

00200 Helsinki 20, puhelin 90-678 118

Kuusi numeroa vuodessa

Neljäs vuosikerta

KULTTUURIKESKUS KRIITTINEN KORKEAKOULU

Perustettu 1968

Osoite: Rudolf Steiner -koulu, Lehtikuusentie 6, 00270 Helsinki 27

Puhelin 410 141 (maanantaisin ja tiistaisin klo 17—18.30)

Sihteerit: Martti Tuomola (vt. pääsihteeri), puhelin 408 560,

Risto Suurla (taidesihteeri)

Kulttuurikeskus Kriittisen Korkeakoulun kannatusyhdistys ry.

Jäseneksi voi liittyä maksamalla jäsenmaksun 10 mk/vuosi postisiirtotilille 168371-4.

Johtokunta: pj. Reijo Wilenius

jäsenet: Aulis Aarnio, Inkeri Airola, Ilkka-Christian Björklund, Pentti Malaska, Antti-Veikko Perheentupa (vpj.), Ville Repo, Eila Sandborg, Martti Tuomola

Sihteeri: Merja-Riitta Virtanen, Ruukinlahdentie 2 A 3.

00200 Helsinki 20, puhelin 90-678 118

INTIAANIPÄÄLLIKKÖ SEATTLEN PUHE 1854

Intiaanipäällikkö Seattle (1786?—1866) kuului dwamish- eli suquamish-intiaaneihin, jotka asuivat nykyisen Washingtonin osavaltion alueella Pugetin salmen länsipuolella. Pikkupoikana Seattle todisti Vancouverin saapumista ensimmäisenä valkoihoisena alueelle vuonna 1792. Kun alue joutui Yhdysvaltain haltuun, oli Seattle ensimmäinen Port Elliottin sopimuksen allekirjoittaja vuonna 1855. Tämä sopimus sulki alueen intiaanit reservaatteihin ja tätä sopimusta edeltäneissä neuvotteluissa Yhdysvaltain pääkaupungissa Washingtonissa piti Seattle liittohallituksen edessä vuonna 1854 puheen, jonka julkaisemme oheisena.

Washingtonin osavaltion suurin kaupunki on sittemmin saanut nimensä päällikkö Seattlen mukaan, ja tänään dwamish-heimon jälkeläiset käyvät reservateissaan kiistaa kalastusoikeusiensa säilyttämisestä esi-isiensä mailla.

”Washingtonin Suuri Valkoinen Isä on lähettänyt meille sanan ja ilmoittanut haluansa ostaa heimomme maan.

Suuri Valkoinen Päällikkö on myös lähettänyt meille ystävyysajan sanoja ja vakuuttanut että hän tahtoo meille hyvää. Se on hänelle kunniaksi, sillä me tiedämme että hän tuskin tarvitsee meidän ystävyyttämme. Mutta me ajattelemme hänen tarjoustaan. Sillä me tiedämme, että ellemme myy, valkoinen mies tulee ehkä aseensa kanssa ja ottaa maamme.

Kuinka kukaan voi ostaa tai myydä tai vasta yläpuolellemme tai maan lämpöä?

Tuo tuollainen tuntuu oudolta meistä.

Ellemme omista ilman raikkautta tai veden kimallusta, kuinka voitte sen ostaa?

Jokainen pala tätä maata on pyhä minun kansalleni. Jokainen kiiltävä männynkuori,

VTM Markku Henrikssonin asiantuntemuksen avulla KKK järjesti 5. 10. -76 Amerikan intiaaneja esittelevän dia-, musiikki- ja elokuvaillan. Väli-tääksemme lukijoille edes jonkinlaisen näkökulman intiaanien kulttuuriin ja ajattelutapaan julkaisemme oheisena Markku Henrikssonin suomennoksen Eric Striden ”Miljö och framtid”-lehdessä julkaistusta ruotsinnoksesta.

jokainen rannan hiekkajyvä, usva hämärtyvässä metsässä, jokainen aukio ja avoin paikka ja jokainen pörräävä hyönteinen on pyhä heimoni muistissa ja kanssakäymisessä.

Valkoisen miehen kuolleet unohtavat sen maan jossa he ensi kerran näkivät päivänkajon, kun he jatkavat vaellustaan tähtien joukossa. Meidän kuollemme eivät koskaan unohda tätä ihmeellistä maata, koska se on punaisen miehen äiti. Me olemme osa tätä maata ja maa on osa meitä. Tuoksuvat kukat ovat sisariamme, metsäkauris, hevonen ja mahtava kotka, ne ovat veljiämme. Kiviset vuorenharjanteet, kaste niityn ruoholla, ponnin ruumiinlämpö ja ihmisen myös — kaikki kuuluvat samaan perheeseen.

Kun siis Washingtonin Valkoinen Päällikkö lähettää meille tiedon, että hän haluaa ostaa alueemme, hän vaatii meiltä todella paljon.

Suuri Päällikkö sanoo, että hän antaa meille paikan, jossa voimme omissa oloissamme asua, levossa ja rauhassa. Hän olisi meidän isämme ja me hänen lapsiaan.

Siksi me neuvottelemme heimomme maan myynnistä. Mutta se ei ole helppoa. Sillä tämä maa on meille pyhä.

Puroissa ja joissa juokseva kimaltava vesi ei ole vain vettä, vaan se on meidän esi-isiemme verta. Jos me myymme tämän maan, täytyy teidän muistaa että se on pyhä. Teidän täytyy opettaa lapsillenne että se on pyhä, ja että jokainen katoava varjo kirkkaissa järvisä todistaa minun kansani elämän tapahtumista ja muistosta. Veden solina on minun isäni ääni.

Virrat ovat veljiämme, ne sammuttavat janoamme. Virroilla lipuvat kanoottimme, ne antavat ruokaa lapsillemme. Jos me myymme heimomme maan, täytyy teidän muistaa ja myös opettaa lapsillenne, että virrat ovat veljiämme, ja teidän veljiänne, ja teidän tulee osoittaa heille samaa ystävällisyyttä, jota osoitate veljillenne.

Niin kuin usva vuorilla aamuaurinon näyttäytyessä, on punainen mies aina pakotettu väistymään valkoisen miehen tunkeutuessa eteenpäin. Mutta meidän isiemme tuhka on pyhä. Heidän hautansa on pyhä tanner, niin ovat nämä kunnaat, nämä puut;

tämä osa maata on annettu meille meidän pyhäksi maaksemme. Me tiedämme, että valkoinen mies ei voi ymmärtää niitä teitä joita vaellamme. Mikään maa ei merkitse hänelle enempää kuin mikä muu maa tahansa, sillä hän on muukalainen joka tulee yöllä ja ottaa mitä tarvitsee. Maa ei ole hänen veljensä vaan vihollisensa, ja kun hän on voittanut sen, hän kulkee edelleen. Hän jättää isiensä haudat ilman kaipausta. Hän varastaa maan lapsiltaan. Siitä hän ei välitä. Hänen isiensä haudat ja hänen lastensa perintöoikeudet on unohdettu. Hän suhtautuu äitiinsä maahan ja isäänsä taivaaseen tavaroina joita voi ostaa, ryöstää ja myydä kuin lampaita tai lasihelmiä. Hänen ahneutensa riuduttaa maan, jäljelle jää vain aavikko.

Mitä minä tiedän? Meidän tapamme eivät ole teidän tapojanne. Kun me näemme valkoisen miehen kaupunkeja kiusaa se silmiämme. Mutta ehkä punainen mies on villi eikä ymmärrä. Valkoisen miehen kaupungeissa ei ole yhtäkään rauhallista ja hiljaista paikkaa. Ei yhtäkään paikkaa jossa voi kuulla kuinka silmut puhkeavat keväisin, tai kuulla hyönteisten siipien surinaa. Mutta ehkä olen villi ja minulta puuttuu ymmärrystä. Kaikki melu on räsistä korville. Minkä arvoista on ihmisen elämä ellei hän voi kuulla yökehräjän kehräystä tai kurnuttavia sammakoita yöllä lammessa? Minä olen punainen mies, enkä ymmärrä sitä. Intiaanit pitävät parempana iltatuulen pehmeää ääntä, kuiskausta yli lammen veden. Ja itse tuulen tuoksua, keskipäivän sateen viileyttä ja metsän puiden tuoksua.

Itse ilma on arvokas punaiselle miehelle, sillä kaikilla elävillä on osansa jokaisessa hengenvedossa — eläimet, puut, ihmiset — kaikki hengittävät samaa ilmaa. Valkoinen mies ei näytä kiinnostävän huomiota ilmaan jota hän hengittää. Hän on tunnoton pahalta haisevalle ympäristölle, aivan kuten kuoleva ihminen on hän tunnoton lemulle.

Mutta jos me myymme teille meidän alueemme täytyy teidän muistaa, että ilma on arvokasta meille, että ilma jakaa elämänsä ja sielunsa sen kaiken elämän kanssa jota se ylläpitää. Tuuli, joka antoi esi-isällemme hänen ensimmäisen hengenvetonsa, ottaa vastaan myös hänen viimeisen huokauksensa. Ja tuulen täytyy myös antaa lapsillemme elämän henki. Jos me myymme maamme, täytyy teidän pitää se erillään ja pyhänä, paikkana,

jossa valkoinen mies voi vaellella ja maistaa tuulen, jolla on niityn kukkien suloisuus helmassaan.

Me harkitsemme tarjoustanne ostaa maamme. Jos me päätämme suostua siihen, asetan minä yhden ehdon: valkoisen miehen pitää suhtautua kaikkiin eläimiin alueella niin kuin ne olisivat hänen veljiään. Vain silloin voimme ajatella voivamme myydä maamme.

Minä olen villi enkä ymmärrä muuta tapaa elää. Olen nähnyt tuhansittain puhveleita mätänevän preerialla, jonne valkoinen mies oli ne jättänyt ammuttuaan niitä ohikiitävästä junasta.

Minä olen vain villi, enkä voi ymmärtää miksi höyryväällä rautahevoseella olisi enemmän arvoa kuin puhvelilla, me tapamme puhveleita vain pysyäksemme hengissä.

Mitä olisi ihminen ilman villieläimiä? Jos kaikki eläimet olisivat poissa, kuolisi ihminen tympääntymiseen ja yksinäisyyteen. Mikä kohtaa eläimiä kohtaa ennen pitkää myös ihmisiä. Kaikkien luotujen välillä on yhteys.

Teidän täytyy opettaa lapsianne että maahoidän jalkojensa alla on esi-isiemme tuhkaa. Vain tällä tavoin he kunnioittavat maata. Sanokaa lapsillenne että maa jalkojemme alla on kyllästetty ihomme kaltaisella elämällä. Opettakaa lapsillenne mitä me olemme opettaneet lapsillemme, että maa on meidän äitimme. Mitä tahansa tapahtuu maalle jalkojemme alla, tapahtuu myös meille. Jos ihminen sylkee maata sylkee hän itseään. Sen me tiedämme. Kaikki luontokappaleet kuuluvat yhteen, aivan kuten veri liittyy suvun yhteen. Kaikilla luoduilla on keskinäinen yhteys.

Mitä tapahtuu maalle jalkojemme alla, tapahtuu myös ihmiselle. Ihminen ei kutonut elämän kudosta, hän on vain sen yksi säie. Mitä hän tekee kudokselle, sen hän tekee itselleen.

Mutta me ajattelemme tarjoustanne muuttaa reservaattiin, jonka olette järjestäneet meille. Me asumme itseksemme rauhallisten olosuhteiden vallitessa. Meille merkitsee vain vähän se, missä asumme päiviemme loppuun. Meidän lapsemme ovat saattaneet lapsensa nöyryyttävästi tappioon. Meidän soturimme ovat tunteneet häpeän, sen jälkeen kun heidät voitettiin ovat he viettäneet joutilasta elämää, myrkyttäneet kehoaan sopimattomalla ruualla ja tuliliemellä.

Merkitsee tuskin mitään, missä me vietäm-

me lopun elämääme. Montaa päivää ei ole jäljellä. Vain joitakin tunteja, joitakin talvia vielä, eikä yhtään lasta niistä suurista heimoista, jotka kerran elivät ja asuivat tällä maalla, tai jotka nyt vaeltavat pienissä ryhmissä suurissa metsissä, ole jäljellä suuremman kansan hautojen äärellä, joka kerran oli yhtä mahtava ja toiveikas kuin te nyt. Mutta miksi murehtisin kansani katoamista. Heimot koostuvat vain ihmisistä, ei muusta.

Ihmiset tulevat ja menevät kuin meren aallot.

Ei myöskään valkoinen mies, jonka Jumala puhuu hänelle kuin ystävä ystävälle, ole mikään poikkeus yhteisessä kohtalossamme.

Ehkä meistä tulee lopulta veljiä, kuka tietää? Yhden seikan me tiedämme, asian jonka valkoinen mies huomaa jonakin päivänä — meillä on sama Jumala kuin teillä. Te ajattelette ehkä, että te nyt omistatte hänet, samalla tavoin kuin te tahdotte omistaa maamme. Mutta sitä ette voi. Hän on kaikkien ihmisten Jumala, hän tuntee samaa rakautta ja surua sekä valkoisia että punaisia kohtaan. Hän rakastaa tätä maata, ja jos te vahingoitate sitä, osoitate te halveksuntaa Luojaanne kohtaan. Valkoisetkin katoavat, ehkä enemmän kuin mitkään muut heimot. Jatkakaa vain kaiken saastuttamista ja eräänä päivänä tukehdutte omiin rosikiinne. Mutta ennen kuin te katoatte, teidät ympäröidään loistolla, jonka antaa teille se Jumala, joka johdatti teidät tähän maahan ja antoi teille herruuden sekä siihen että punaiseen mieheen, joku tietty tarkoitus ajatuksissa. Mikä tämä salaperäinen tarkoitus on, me emme tiedä.

Me emme voi ymmärtää miksi valkoinen mies tappaa kaikki puhvelit, kesyttää kaikki

villihevosekset, vie erityistä hajuaan pyhille paikoille suurissa metsissä, kaapii lehtevistä kummuista vain paljaita kallioita tehdäkseen tilaa puulle joka puhuu. Missä on tiheä pensaikko? Poissa! Missä on kotka? Poissa! Mitä tuntuu sanoa hyvästi raisuille hevosille ja metsästykselle? Se on lopun alkua elämälle, ainoa polku joka enää on jäljellä.

Niin me harkitsemme ehdotustanne ostaa meidän maamme. Jotta me suostumme, täytyy teidän ainoastaan saada meidät vakuuttuneeksi siitä reservaatista jonka olette luvanneet meille. Ehkä siitä, että me siellä voimme jatkaa elämääme samalla tavoin mihin olemme tottuneet, niiden muutaman päivän ajan jotka meillä vielä on jäljellä.

Kun viimeinen punainen mies on kadonnut tältä maalta ja hänen muistonsa on vain preerian yli lipuvan pilven varjo, suojelevat ja valvovat nämä metsät ja rannat kansani sieluja. Sillä ne rakastavat tätä maata yhtä paljon kuin vastasyntynyt lapsi rakastaa äitinsä sydämenlyöntiä.

Jos me siis myymme heimomme maan, rakastakaa sitä niin kuin me olemme sitä rakastaneet. Huolehtikaa siitä, niin kuin me olemme siitä huolehtineet. Pitäkää mielessä millainen se oli ennen kuin te otitte sen meiltä pois.

Ja kaikella voimallamme, kaikella mielellämme, kaikella sydämellämme, säilyttäkää se lapsillenne, ja rakastakaa sitä, niin kuin Jumala rakastaa meitä kaikkia.

Erään asian me tiedämme. Meidän Jumalamme on sama Jumala. Tämä maa on arvokas hänelle. Valkoisenkaan mies ei ole mikään poikkeus yhteisestä kohtalostamme.

Ehkä siksi, että me kuitenkin olemme veljiä. Sen me näemme. □

Tilaa Katsaus vuodeksi 1977

Vuosi 1977 ei voine olla täysin onnellinen ilman KATSAUSTA. Monet Katsauksen numerot ovat niin mielenkiintoisia, että painos loppuu nopeasti. Uudistamalla tilauksesi välittömästi varmistat Katsauksen jatkuvan tulemisen.

Jos KATSAUS on mielestäsi hyvä lehti, tilaa se samalla yhdelle tai useammalle ystävällesi uuden vuoden toivotuksena. Tilauksen voit suorittaa oheisella tilillepanokortilla — tai ilmeikään sitä maksamalla tilausmaksun 28 mk ps-tilille 715 56-0. Merkitse korttiin selvästi nimesi ja osoitteesi.

ONNEKASTA UUTTA VUOTTA

Toimitus

ALVAR AALTO — inhimillisten kokonaisuuksien arkkitehti

30. 11. -76 järjestettiin ”Luovia suomalaisia” -sarjassa ensimmäinen tilaisuus, jossa esiteltiin arkkitehti Alvar Aalto. Alustajana oli Alvar Aallon monivuotinen assistentti, arkkitehti Ilona Lehtinen, Turusta. Julkaisemme oheisena hänen alustuksensa.

Vähitellen tajuamme kadottavamme inhimillisiä arvoja kiihtyvällä vauhdilla. Suurta tragiikkaa on siinä, että samalla olemme menettäneet suuren luovan kyvyn, joka on tehnyt koko elämäntyönsä ihmistä ajatellen — ihmisen tarpeita ja inhimillisiä arvoja painottaen.

Alvar Aallon elämäntyö on varsin mittaava. Niin mittava, että kun se on ollut kootuna esim. Ateneumin saleihin, on ollut vaikea käsittää sitä yhden miehen tekemäksi. Aalto aloitti työnsä 20-luvulla klassistina. Hän arvosti vanhaa rakennustaidetta, toisin kuin monet funktionalistit myöhemmin. Nuoruutensa koko innolla hän kuitenkin osallistui siihen valtavaan muutokseen, joka tapahtui siirryttäessä klassismista funktionalismiin. Hänen toimintansa käsitti jo nuorena — kuten hän itse eräässä kirjoituksessaan sanoo — arkkitehdin työskentelyn kaupungin asemakaavasta ruokasalin tuoliin saakka. Hänen nuoruuden tuotantoonsa kuuluu loistava sarja rakennuksia: Viipurin kirjasto, Paimion parantola, Villa Mairea, Sunilan tehtaat. Hän saavutti nopeasti kansainvälistä kuuluisuutta ja hänen työnsä oli laajalti suuntaa-antava. Erikoisesti Paimion parantolan työ käsitti miltei kaiken, mitä rakennuksen ja sen sisustuksen suunnitteluun voi kuulua. Voidaan sanoa että kalusteissa, jotka silloin syntyivät, Aalto loi inhimillisen ratkaisun teollisesti valmistetulle huonekalulle. Nämä huonekalut eivät vielä tänäänkään ole menettäneet ajankohtaisuuttaan; seikka joka on ainutlaatuinen huonekalujen muotoilun historiassa!

Alvar Aallon luonne oli erittäin monisärmainen, vivahteikas ja monessa suhteessa vastakohtainen. Hän oli vilkas, levotonkin ja hänen persoonallisuudessaan oli suggestiivista voimaa, joka esim. hänen toimistossaan hyvin tunnettiin. Alvar Aalto oli aivan poik-

keuksellinen lahjakkuus. Ja sai melko kipeästi tuntea, mikä on luovuuden hinta — luovan työn tekijälle itselleen.

Aalto oli saanut varsin runsaasti sitä, mitä luovuuteen tarvitaan. Hän oli taiteellisesti erittäin monipuolisesti lahjakas. Hän oli yhtäaikaa arkkitehti, maalari ja kuvanveistäjä. Hän olisi aivan hyvin voinut olla kirjailija tai näyttelijä. Hän oli ilmeinen kielilahjakkuus, jonka taito käyttää ja ääntää vieraita kieliä — myöskin niitä joitten sanavarastoa tai kielioppia hän ei suinkaan kokonaan hallinnut — oli kadehdittava. Lahjakkuuden lisäksi Alvar Aalto oli erittäin ahkera. Tämäkin lienee yksi luovuuden tärkeistä edellytyksistä. Muistan hänen sanansa hänen päästyään ratkaisuun Säynätsalon kunnantalon suunnitelmassa: ”Siitä julkisivusta tein varmaan 120 piirustusta, ennenkuin se selvisi, — istuin makuuhuoneessa pyjama päällä ja piirsin lakkaamatta.” Millä nöyryydellä suuri maestro suhtautui samaansa tehtävään!

Aallon nuoruudenajan kirjoituksissa kuvastuu sen ajan innostus ja idealismi. Hän oli loistava puhuja — ja myös kirjoittaessaan taitava kynänkäyttävä. Hänen lähtökohtanaan oli kaikessa ihminen; mm. nuoruusajan kirjoituksissaan hän pohdiskeli, kuinka minimiasunto on vastakohtana suurelle yhtä pelkkää kiteytyntä ongelmaa. Inhimillinen periaate leimasi hänen myöhäisemmätkin suuret julki-set monumentaalirakennukset, joille on ominaista intiimiyden ja viihtyisyyden tunnelma, vapaana mahtipontisuudesta.

Inhimillisuus oli myös mukana hänen suhteessaan tekniikkaan. Hän tajusi selvästi mekanisoituvan kulttuurimme vaarat ja hän halusi säilyttää inhimillisen skaalan myöskin teknisen varustelun tasossa. Energia- ja talouskriisin näkökulmasta hän rakensi ekonomisesti. Juuri päinvastoin kuin mitä niin mielellään on väitetty. Hänen rakennuksensa pitävät lämpöä, eivätkä kuluta mielettömiä polttoainemääriä. Materiaalit ovat aitoja, kestäviä ja helppohoitaisia, käyttökustannukset pieniä.

Rakennussuunnitelmissaan Aalto lähti liikkeelle loogisesti analysoiden, mutta intuitiolla oli varmasti hänen työssään tärkeä osa.

Mielelläni puhuisin hänen kohdallaan kokonaisuovalluksesta. Kun jokin Aallon rakenus oli valmistunut ja toteutusta vertasi hänen vapaalla kädellä piirtämäänsä varhaisluonnokseen, nämä herkät luonnokset sisälisivät jokseenkin kaiken mitä valmiissa rakennuksessa oli — ainakin kaiken oleellisen. Aallon työskentelyssä oli ”puhtailla” taiteilla, maalauksella ja kuvanveistolla tärkeä osa. Niitten suhde hänen arkkitehtuuriinsa ei ole aivan välittömästi nähtävissä, mutta selviä muotoaiheita näkyy kyllä esim. maalauksissa. Varmaan myös puuveistokset, jotka olivat ikäänkuin leikkiviä tutkielmia puun luonteesta ja rakenteesta, johtivat aikoinaan varsinaisiin ideoihin taivutetun puun käytössä; kuuluisiin ratkaisuihin esim. pöytien ja tuolien rakenteissa.

Maalaaminen oli Aallolle hänen ”ominta omaansa”. Se oli alue jossa hän työskenteli täydessä yksinäisyydessä ja jossa hän ei tarvinnut avustajia toteutuksessa. Maalaaminen varmasti oli hänelle eräänlainen uudistumisprosessi, latautuminen uusiin ponnistuksiin. Sitä hän harrasti paljon kesäaikoina huvilallaan Muuratsalossa, Pääjanteen saarella, ihailemansa luonnon keskellä.

Hänellä oli työssään avustajia, assistentteja, joiden lukumäärä oli toimiston ollessa suurimmillaan noin 30. Tätä lukumäärää hän piti itse suurena jos ei työssä voinut olla henkilökohtaista kontaktia jokaiseen. Suuri amerikkalainen arkkitehtitoimisto monisatapäisine henkilökuntineen oli hänelle kammottava ja painajaismainen ajatus.

Tätä kaikkea voi kutsua nimellä Aallon ”intohimo kvaliteettiin”. Hänen entinen apulaisensa tuntee jatkuvaa ihailua ja kiitollisuutta häntä kohtaan. Jos hän katsoessaan tekemääme työtä ehdotti korjauksia, ne olivat aina ehdottomasti parannuksia. Tämä oli tietenkin hyvän yhteistyön tärkeä edellytys. Aalto itse käytti nimitystä yhteistyö, ei ryhmätyö — teamwork.

Aalto oli arkkitehtinä, etenkin myöhemmissä töissään, voimakkaasti persoonallinen. Hän yhdisti jo funktionalismin yksinkertaisiin muotoihin vapaan viivan, orgaanisen muodon. Sisätilojen muotoilussa ei hänelle oikeastaan löydy vertaista nykyajan arkkitehtuurissa. Göran Schildt kysyi eräessä keskustelussa Aallolta: ”Eikö pyrkimyksesi ole synteesi kahden poolin, bios ja logos, välillä: vapaasti kasvavan ja rationellisti konstru-

oidun; luonnon ja yhteiskunnan; ihmisen ja tekniikan välillä?” Alvar Aallon vastaus ei ole kaikkein vaatimattomimpia: ”Olettamuksesi on luonnollisesti oikea, mutta tästä keskustelusta syntyisi kokonainen kirja, ja kolmanneksi keskustelukumppaniksi voisimme ehkä saada Platonin.”

Millä tavalla Aalto suhtautui kritiikkiin, miten hän ”kesti”? Kaiketi hän oli tässä suhteessa jo nuoruudessaan saanut olla melkoisessa rumputuksessa, aikana jolloin taistelu ”funkiksen” ja ”tradiksen” välillä oli varsin kuumaa.

On tietysti selvää, että löytyy paljon kritiikitöntä kritiikkiä, josta kaiketi on aika helppo olla välittämättä. Mutta varmaan oli yhtä ja toista haavoittavaakin. Siihen viittaa hänen itse piirtämänsä veneen nimi ”Nemo profeta in patria” — kukaan ei ole profetta omassa maassaan. 30-luvulla, aikana jolloin Aalto oli jo koko maailmassa sangen kuuluisa, hän sai rakentaa Helsinkiin yhden talon: oman kotinsa Munkkiniemeen. Rakentamispäätöksiään ei suinkaan tehdä sen mukaan tapahtuuko tyylihistoriallisesti jotain merkittävää. Ja uskoisin lisäksi, että Helsingin keskustasuunnitelman kohtalo painoi aika lailla. Oli muutakin, joka pahoitti hänen mieltänsä: huono arkkitehtuuri, kenen tekemää se sitten olikin, viime aikojen jatkuva elinympäristömme turmeleminen; epäinhimillinen kaavoitus ja rakentaminen. Käynti eräillä Helsingin uusimmista asuma-alueista oli varsinainen shokkikokemus hänelle.

Eräässä esitelmässään Aalto lausui: ”Siitä millä tasolla rakennustaide on, riippuu maan kasvojen kauneus tai rumuus, mutta vielä suuremmassa määrin sen asukkaiden harmonisuus ja elintaso.” Alvar Aalto oli niitä harvinaisia kykyjä, joille kokonaisuusien hallinta oli suotu: alkaen asemakaavasta ja ulottuen rakennuksiin ja niiden sisustuksiin, jopa lasiesineisiin, veistoksiin ja maalauksiin. Muistan kuinka opiskeluaikanamme Aalto voitti Otaniemi-kilpailun. Ehdotuksia katsoessa tuli selvästi mieleen ajatus, että ilman Aallon osanottoa koko kilpailu olisi ollut tulokseton tai turha. Hän hallitsi niin selvästi sekä kaavallisen komposition, että rakennukset. Yleensä on kysymys vaan jommasta kummasta.

Kokonaisuusien hallinta on tietenkin suuressa määrin lahjakkuuskysymys, mutta myöskin aika lailla arvostuksista riippuva. Voi

melkein sanoa, että meidän aikamme on tehnyt parhaansa rikkoakseen olemassaolevia kokonaisuuksia. Tässä suhteessa ei suinkaan aina osattu antaa arvoa Aallon kyvyille. Määrätyissä kohteissa hänen suunnittelunsa rajoitettiin tavalla tai toisella, auktoriteettiky-symyksenä. Nämä voivat olla melko katkeria kokemuksia. Luova prosessi ei ole helppo ja psykologiakin pitää siinä sattuvia pettymyksiä ja tappioita varsin kovina kokemuksina.

Ei ole helposti osoitettavissa, mistä Aalto on virikkeensä ja inspirationsa saanut; melkein helpompi olisi sanoa millä tavoin hän torjui vääriä virikkeitä. Hän oli mieleltään ehdottoman ”eurooppalainen”. Luonnoskirjat välittävät vaikutelmia Välimeren maista ja erityisesti Italia oli hänelle aina rakas. Mielelläni viittaisin kuitenkin Aallon Meksikon-matkaan, jonka hän teki ennen useita kaupunki- tai kulttuurikeskussuunnitelmiaan. Matka sinänsä oli ollut kokemuksena erittäin raskas, sillä matkalla sai Aallon hyvä ystävä

Viljo Rewell ensimmäisen vaikean sairauskohtauksensa. Meksikon vanhat kaupunki- ja kulttikeskukset edustavat harvinaisen hallittua ja loistavasti maisemaan sijoitettua arkkitehtuuria. Tämä välähtää mieleen Aallon arkkitehtuurikonaisuuksia silmäillessä. Sama koskee rakennusten ryhmittelyä Meksikossa — niiden ”istuttamista maastoon”, luontoon esim. terassien avulla. Tämähän myös oli yksi Aallon arkkitehtuurin keinoista.

Alvar Aalto jatkoi työtään läpi koko elämänsä, ikään jolloin nykyajan ihmiset ovat olleet jo yli vuosikymmenen eläkkeellä. Neron vanhenemisen täytyy olla erikoisen traagista — varsinkin niille, jotka tietävät työnsä jäävän kesken. Viimeisinä vuosinaan Alvar Aallosta tuli melko yksinäinen. Hän eristäytyi paljosta ja kadotti kontakteja ulospäin, mutta ei missään vaiheessa luovaan työhönsä ennen lopullista sairastumistaan. Hiljaisuus oli tärkeä luovuuden ehto. □

Kriittinen Korkeakoulu järjestää yhteistyössä Terveystieteiden Valinnanvapaus ry:n kanssa
Lääketiede 77 -päivien yhteydessä esitelmäsarjan

LÄÄKETIETEEN TIEDON RAJAT

5.—6. 1. 1977

Teknillinen Korkeakoulu, päärakennus, K-sali, Otaniemi

5. 1. 1977

klo 13.00 Avauspuheenvuoro:
Osastopäällikkö Antti-Veikko Perheentupa (Sosiaalhallitus)

klo 13.15 Esitelmä I

Professori Oiva Ketonen (Helsingin Yliopisto): Mitä on ihminen?
— Keskustelu —

klo 14.30 Esitelmä II

Dosentti Gerhard Kienle (Herdecke, Ruhr, BRD): Nykylääketieteen tiedon rajat ja laajennettu lääketiede
— Keskustelu —

6. 1. 1977

klo 13.00 Esitelmä I

Kansleri Kaarlo Hartiala (Turun Yliopisto): Ravitsemus ja terveys
— Keskustelu —

klo 14.30 Esitelmä II

Dosentti Gerhard Kienle (Her-

decke, Ruhr, BRD): Lääkepolitiikka ja potilaan oikeudet
— Keskustelu —

klo 16.00 Esitelmä III

Lääket.tri H. Kniepping (BRD): Käytännön kokemuksia luonnonlääkkeiden käytöstä

Dosentti Kienlen ja lääket.tri Knieppingin esitelmät pidetään saksan kielellä.

Pääsymaksu 5 mk päivältä.

Kulttuurikeskus Kriittinen Korkeakoulu järjestää myös yhteistyössä Terveystieteiden Valinnanvapaus ry:n kanssa Steiner-koululla, Lehtikuusentie 6, Helsinki 27

TIISTAINA 4. 1. 1977 KLO 19.00

yleisötilaisuuden, jossa alustajana on dosentti Gerhard Kienle, Saksan Liittotasavallasta.

Dosentti Kienle alustaa aiheesta ”Ravinto terveyden perustana”. Esitelmä käännetään suomeksi. Keskustelu esitelmän jälkeen.

Pääsymaksu 5,—.

TERVETULOA!

TALOUDELLINEN VALTA

Eräs vallankäytön ongelmista on se, että todellinen valta ei usein näytä olevan sen hallussa, jolle sen mahdollisesti pitäisi kuulua. Yhteiskunnalliset suhteet muuttuvat ja kehittyvät. Se taho tai instanssi, jolle valta on alunperin uskottu, voi vähitellen menettää vallankäyttömahdollisuuksiaan, jolloin vallankäyttö saattaa tulla ontoksi muodollisuudeksi. Usein pyritään tiedottomastikin peittämään todellisen ja muodollisen vallan tosiasiallisia suhteita.

Mm. tämäntapaisia kysymyksiä pyrkii valottamaan syksyllä aloitettu "Vallan muodot" -sarja. Taloudellisesta vallasta alustivat 16. 11. -76 Suomen Pankin johtaja Päiviö Hetemäki ja toimittaja Esko Seppänen. Oheisena tiivistelmät heidän näkemysistään taloudellisen vallan ongelmista.

Esko Seppänen

Kapitalistien valta

Suomen talousjärjestelmä on kapitalistinen. Suomessa on kapitalistisen maailman keskitynein liikepankkijärjestelmä, johon kuuluu vain kaksi tärkeää liikepankkia ruotsinmielisten SYP ja suomenmielisten KOP.

Suomessa on Länsi-Euroopan keskittyneimpiin kuuluva vakuutuslaitosjärjestelmä. Harvat suuret vakuutusyhtiöt toimivat kiinteässä yhteydessä kahden suuren liikepankin kanssa.

Suomessa on Länsi-Euroopan ainoa yksityisten hoidossa oleva työeläkejärjestelmä. Kaikissa muissa maanosamme maissa julkinen valta päättää työeläkkeistä ja niihin liittyvien rahastojen hoidosta. Sekä vakuutuslaitos- että työeläkejärjestelmälleen on tyypillistä se, että ne keräävät rahastoja. Ja lainaavat rahastojen varat mielensä mukaan. Työeläkeyhtiöiden järjestelmää täydentää eläkesäätiöjärjestelmä. Eläkesäätiöiden hallituksissa työnantajien edustajilla on lain mukaan enemmistö.

Kapitalistisen järjestelmän peruspiirteisiin sanotaan kuuluvan ns. vapaan kilpailun. Kun kapitalismin johtavassa maassa Yhdysvallois-

sa lainsäädäntö kieltää yksityisiä yhtiöitä hankkimasta itselleen monopoliasemaa, määräysvaltaa muihin tuottajiin nähden yhdessä tai toisten suuryhtiöiden kanssa, Suomessa kilpailun rajoitusten vastainen lainsäädäntö kuuluu kapitalistisen maailman vapaamielisiin. Täällä on kielletty vain tarjouskattelit ja ns. vertikaaliset määrähinnat.

Kapitalistisen järjestelmän peruspiirteisiin sanotaan kuuluvan myös sen, että taloudellinen kasvu tapahtuu vaiheittain, mille tunnusmerkillisiä ovat suhdannenousut ja -laskut. Suhdannelaskuun liittyy tällä kerralla myös kapitalistiselle taloudelle tyypillinen inflaatio, jonka avulla rahoitetaan kapitalistien määräysvaltaan hankittujen uusien tuotantovälineiden maksu.

Suomessa hinnanmuodostus on lähes vapaa. Sitä kuvaa muihin teollistuneisiin kapitalistisiin maihin verrattuna korkea inflaatioprosentti: kahtena edellisena vuonna 17 % ja 18 % sekä kuluvana vuonna saman mittauksen mukaan vuositasolla 15 %. Heikko hintasäännöstely sallii myös uusien investointitavaroiden hankinnan — vanhojen etupainoisten poistojen muodossa — kulumisen hinnankorotusten perusteisiin.

Suomen taloudelle on tyypillistä myös suuri riippuvuus ulkomaankaupasta. EFTA- ja EEC-sopimukset sekä Kansainväliselle Valuuttarahastolle annetut sitoumukset estävät Suomen valtiovaltaa harjoittamasta tuontia rajoittavaa politiikkaa. Ostopäätökset maahan tuotavista tavaroista tehdään yleensä yksityisissä yrityksissä.

Suomessa pääosa tuotantovälineistä on yksityisessä, porvarillisessa omistuksessa. Omistus, joka on periytyvää omistuksen lajia, on voimakkaasti keskittynyt harvoille johtavassa asemassa oleville suvuille. Keskittymiskomitean keräämien tietojen mukaan 30 suurinta yritysyhmittymää, joiden joukkoon tosin kuuluvat suuret valtion yhtiöt, työllistää lähes puolet teollisuuden henkilökunnasta, tuottaa yli puolet tuotannosta, tekee 2/3 uusista investoinneista ja omistaa yli 2/3 vanhasta käyttöomaisuudesta sekä tuo lähes 2/3 teollisuuden raaka-aineista ja vie yli 4/5 teollisuustuotteiden viennistä.

Kyllä Suomi on tyypillinen kapitalistinen maa, jossa toimivat kapitalistisen talouden

lainalaisuudet. Onneksi näihin samoihin lainalaisuuksiin kuuluu myös siirtyminen tästä kapitalismin valtiomonopolistisesta kehitysvaiheesta seuraavaksi sosialistiseen kehitysvaiheeseen.

Valtiomonopolistisella kapitalismilla tarkoitetaan sitä, että kapitalisti ei enää pysty säilyttämään valta-asemaansa ilman porvarillisen valtiovallan myötävaikutusta.

Taloudellinen kasvu

Taloudellinen kasvu on hyväksyttävä päämäärä kaikkialla. Ihmisten tarpeita ei voida tyydyttää entistä paremmin ilman jatkuvaa taloudellista kasvua, so. tuotannon ja palvelusten lisäämistä.

Palvelujen lisääminen yhteiskunnassa tapahtuu sillä tavalla demokraattisesti, että yksityisiltä kansalaisilta perityillä verovaroilla julkinen valta lisää yleisiä yhteiskunnallisia palveluksia. Julkisen vallan palvelusten tuotantoon verrattuna yksityinen palvelusten tuottaminen tapahtuu keskimäärin melkoisen pienissä yksiköissä.

Sen sijaan tavaratuotannossa tuotannon lisääminen tapahtuu tehokkaimmin suurtuotannossa, jossa voidaan käyttää hyväksi tieteellis-teknisen vallankumouksen uusimpia saavutuksia. Nämä tuotantoyksiköt, joissa on kalliita tuotantovälineitä, ovat Suomessa pääosin yksityisessä omistuksessa. Taloudellinen kasvu maassamme tapahtuu näiden yksityisten yhtiöiden omien etujen pohjalta siksi, että määräysvalta uusiin investointeihin on viime kädessä yhtiön osakkeiden omistajilla.

Valtion suoranaisesti omistamien yhtiöiden osuus maan tuotantoelämässä on mittaustavasta riippuen 1/6-luokkaa. Valtion yhtiöt toimivat pääosin perustuotannossa. Ne tuottavat sen perustan, jolla yksityiset yhtiöt toimivat. Valtion yhtiöt tuottavat harvoin suuria voittoja. Jos ne tuottaisivat isoja voittoja, niiden tuotteet olisi silloin hinnoiteltu niin, että yksityinen jatkojalostus ei tuottaisi niin suuria voittoja kuin on tapahtunut.

Tuotantovälineiden rahoitus

Tuotantoyksiköt, jotka suomalaisessa taloudessa ovat ratkaisevalta osin harvojen omistajien hallitsemia metsäteollisuus-, metalli- ja rakennusaineyhtiöitä, rahoittavat taloudellisen kasvun kannalta välttämättömät uudet

investoinnit joko 1) tulorahoituksen tai 2) lainarahoituksen avulla. Suomalaisessa teollisuudessa näiden rahoitusmuotojen osuus lieenee noin puolet ja puolet. Tulorahoitus hankitaan yhtiöihin siten, että yritys saa tuotannostaan myyntituloja.

Kirjanpidossa on yleisperiaatteena se, että yritys saa vähentää tuotoistaan vain sellaiset kulut, jotka sille on syntynyt tulon hankkimisesta aiheutuneina kustannuksina. Kirjanpidollinen voitto on sitten tuottojen ja kulu- jen välinen erotus. Periaatteessa tämä samainen voitto on myös verotuksen perusta.

Kun näin on, että kirjanpidollisesta voitosta menee veroa, yritykset pyrkivät yleensä välttämään todellisten voittojen näyttämistä kirjanpidossaan. Mieluummin ne laajentavat tuotantoaan sellaisilla varoilla, joista verotta- ja ei vie omaa osuuttaan koko yhteiskunnan hyväksi. Näin varoja jää vanhojen yritysten käyttöön enemmän. Yritykset siis jättävät todelliset voittonsa — verottomina — yhtiöihin. Käytännössä tämä tapahtuu suurelta osin poistojen ja varastovarauksen avulla.

Kun tulorahoitus, jonka lisäämistä kotimaan markkinoilla auttaa löyhä hintojen valvonta, ei riitä kaikkien uusien investointien rahoittamiseen tarvitaan rahaa lainaksi. Kapitalistien välisessä kilpailussa menestyy se, joka saa rahaa lainaksi. Hän voi rahoittaa kilpailussa menestymiseen tarvittavat uudet tuotantovälineet.

Rahanlainaajille on tyypillistä se, että ne harvoin lainaavat muille itse juridisesti omistamiaan varoja. Pankit lainaavat säästäjien varoja, vakuutusyhtiöt tulevien vakuutuskorvausten saajien varoja, työeläkeyhtiöt ja eläkesäätiöt tulevien eläkeläisten varoja ja valtiovalta veronmaksajien varoja.

Oman ongelmakenttensä muodostaa se, että yksityisellä finanssipääomalla on mahdollisuus tuoda varoja ulkomailta ja siten asettaa koko maa velkakierteeseen — ja velkojien holhoukseen.

Taloudellinen tilanne

Tämän maan talouden vaikeuksien välitön syy on se, että kapitalistisista maista ostetut koneet ja laitteet seisovat käyttämättöminä. Vientiin voitaisiin näillä tuotantovälineillä valmistaa 6.000—7.000 milj. markan arvosta enemmän tavaraa kuin tänään valmistetaan.

Tässä maassa käyttävät taloudellista valtaa ne, jotka ovat tilanneet nuo koneet ja laitteet velaksi. Ne samat pyrkivät maksattamaan tavaransa muilla silloin kun on tullut tehdyksi huonoja investointeja tyhjäkäyntisiin koneisiin. Muilla maksattaminen tapahtuu siten, että kapitalistien omistamat yritykset perivät yhtiöihin hintojen avulla entistä enemmän tulorahoitusta sekä "rohmuavat" käyttöön loput lainavarat.

Kansantalouden ongelmat kilpistetään usein siihen kaaviokuvaan, jossa ylempi viiva kuvaa investointeja ja alempi säästämistä. Näiden viivojen välinen erotus on vaihtotaseen vajaus, sillä kotimaisen säästämisen käydessä riittämättömäksi investoinnit maksetaan velkaantumalla. Nyt näitä viivoja yritetään saada kulkemaan toisiaan lähempänä. Se on maan talouspolitiikan keskeinen ohjenuora.

Kun ylempi eli investointien viiva on kapitalistien toimesta ollut liian korkealla alempan viivaan verrattuna, alemman viivan nostaminen vaatii säästöjä kotitalous-, yritys- tai julkisen vallan sektoreissa. Säästäminen on pidättäytymistä kulutuksesta. Nyt harjoitetaan sellaista politiikkaa, että kotitaloudet pannaan ja julkinen valta on jo pantu pidättäytymään kulutuksesta, mikä taas tarkoittaa elintason alentamista.

Ja miksi? Siksi että kapitalisteilla on ollut valta pitää ylempää viivaa korkealla uusien rahasampojen rakentamiseksi.

Taloudellinen valta on niillä, joita on maassa vähän. □

Päiviö Hetemäki

Taloudellisen vallan käyttäjät

Mitä on taloudellinen valta? Kuka sitä käyttää? Kansantalouden ja koko yhteiskunnan kannalta kysymyksiin ei ole yksiselitteistä vastausta. Asiaa voi tarkastella ja sitä lähestyä useasta näkökulmasta ja monella eri tavalla. Eräs näkökulma on kansantulon jakautuminen. Esim. v. 1975 jakautuma tulee olemaan seuraava:

- palkat 56 %,
- työnantajain sosiaalikulut 12.3 %,
- yksityisten elinkeinonharjoittajain tulot 5 %,
- maataloudenharjoittajain tulot 4.7 %,
- yksityisen metsätalouden tulot 3 %,
- yhteisöjen voitot 9.5 % ja
- korko- ja vuokratulot 9.5 %.

Voitaisiin sanoa, että taloudellinen valta maassa on jakautunut samassa suhteessa näiden tulonsaajaryhmien kesken. — Näin suora viivainen asia ei kuitenkaan ole. Valtion ja kuntien verot ovat jo nyt runsaat 40 % kansantulosta, joten julkisen vallan osuus muodostuu käytännössä ylivoimaisesti suurimmaksi osaksi kansantulon jaossa. Niinpä esim. palkanansaitsijat eivät käytännössä itse määrää läheskään 56 prosentista. Mutta valtiotavallan määräysvalta ei rajoitu sen verotusosuuteen kansantulosta. Esim. säännöstelylainsäädännöllä valtio voi puuttua hyvinkin kovakouraisesti tulonmuodostukseen. Myös viime vuosien voimakas inflaatio on tuonut omat elementtinsä sekä kansantulon jakautumiseen että taloudellisen vallan käyttöön. Inflaatio on nimenomaan tuloverotuksen progression vaikutuksesta lisännyt ratkaisevalla ja ennätysmäisellä tavalla valtiovallan määräämisvaltaa kansalaisten tuloihin ja omaisuuksiin.

Eri järjestöt ovat hyvin voimakkaasti mukana sovittaessa kansantulon jakautumisesta eri intressiryhmien kesken. Vaikka esim. maataloudenharjoittajain tulot ovat vain 4.7 % koko kansantulosta, niin maatalouskysymyksellä on käytännössä asioita ratkaistaessa suurempi painoarvo kuin tuo 4.7 %. Toisaalta tuntuu, että yhteiskuntamme eri puolilla ei ole riittävästi paneuduttu maatalousongelman pitkän tähtäyksen ratkaisuun, sillä sen ei pitäisi tuottaa ylivoimaisia vaikeuksia, jos kysymyksen todella paneudutaan. Poliittisessa kentässä vain keskustapuolue on varsinaisesti ottanut tämän asian omakseen. Kuitenkin tuntuisi tarkoituksenmukaiselta, että eri puolueet yhdessä pyrkisivät ratkaisemaan kysymyksen niin, ettei joka vuosi asiasta tarvitsisi riidellä erikseen. Luulisi olevan mahdollista ilman suurempaa meteliä sopia tuon 5 %:n osuuden järkevästä hoidosta pitkälläkin aikavälillä. Se olisi tarkoituksenmukaista maatalouden suunnitelmallisen hoidon kannalta ja kohtuullista maataloudesta toimeentulonsa saavan väestön turvallisuuden kannalta.

Suomen Pankki

Oma merkityksensä taloudellisen vallan käytössä on Suomen Pankilla. Eduskunnan vahvistaman ohjesäännön mukaan Suomen Pankin tehtävänä on Suomen rahalaitoksen pitäminen vakavalla ja turvallisella kannalla sekä maan rahaliikkeen edistäminen ja helpottaminen. Tämän tehtävän täyttämiseksi on rahalaissa määrätty, että markan kansainvälisestä perusarvosta päättää valtioneuvosto Suomen Pankin esityksestä. Niin ikään Suomen Pankilla on yksinoikeus setelien antoon. Rahanarvon vartijana toimiessaan Suomen Pankin on myös huolehdittava Suomen ulkomaisesta maksu- ja luottokelpoisuudesta. Tässä mielessä Suomen Pankki valvoo ja määrää mm. ulkomaisen luoton otosta.

Suomen Pankilla on hyvin merkittävä asema myös muita talouspoliittisia kuin maan rahapolitiikkaan kuuluvia ratkaisuja tehtäessä. Pankin itsenäisestä asemasta huolimatta käytännössä Pankin elimien ja muiden talouspoliittisten päätöksen tekijäin, ennen kaikkea maan hallituksen, kanssa joudutaan jatkuvasti olemaan yhteistyössä ja koordinoimaan niin hyvin kuin mahdollista yhteiskuntamme eri päätöksentekijäin toimia. Kaikkein keskeisimmistä asioista on jatkuvasti neuvoteltu näiden välillä. Esim. päätös nykyiseen keskuskurssijärjestelmään siirtymisestä asiallisesti syntyi silloisen Auran hallituksen edustajien ja Suomen Pankin johtokunnan yhteisessä kokouksessa.

Suomen Pankin itsenäisellä asemalla on vankka historiallinen perustansa. Myös muissa demokraattisissa maissa on pyritty siihen, että keskuspankin asema olisi mahdollisimman itsenäinen. On pidetty välttämättömänä, ettei keskuspankin rahapolitiisiin toimiin olisi vaikuttamassa päivänpoliittiset rasitteet. Rahanarvon ylläpitäminen ja maan maksukykyisyyden ja luottokelpoisuuden vaaliminen edellyttävät nimenomaan pitkäjänteistä toimintaa ja siten keskuspankkien itsenäistä asemaa.

Työmarkkinajärjestöt

Viime vuosina on väitetty, että työmarkkinajärjestöt ovat puuttuneet sellaiseen vallankäyttöön, joka ei niille varsinaisesti kuulu. Kokonaisvaltaisten tulopoliittisten ratkaisujen yhteydessä esiintyneissä erimielisyyksissä valtiovallan ja työmarkkinajärjestöjen välillä

työmarkkinajärjestöt ovat useimmiten lopulta vetäneet pitemmän korren. Niinpä esim. tehtäessä vuoden 1968 vakauttamissopimusta hallitusvallan taholta suhtauduttiin lievästi sanoen penseästi koko sopimuksen tekemiseen. Toisaalta juuri tuolla sopimuksella pystyttiin silloin katkaisemaan kovassa vauhdissa ollut inflaatio. Myös tuon sopimuksenteon jälkeen kuultiin poliitikkojen taholta anka-raakin kritiikkiä siitä, että työmarkkinajärjestöt olivat tuomittavalla tavalla tunkeutuneet alueelle, jossa ratkaisuvallta kuuluu yksinomaan julkisen vallan elimille. Kuitenkin tässä tapauksessa työmarkkinajärjestöt joutuivat itse luomaan myös varsinaisen pohjan ja perustan sopimuspoliittisille ratkaisuille.

Viimeaikaiseen työmarkkinapoliittiseen kuvaan ovat tuoneet uusia piirteitä eräät erikoisammattikoulutuksen omaavat pienet ryhmät. Yhteiskunnan teknistyessä syntyy yhä uusia, verraten pieniä ammattiryhmiä, joiden varassa on monia keskeisiä yhteiskunnan toimintoja. Jos tällainen ammattiryhmä päättää keskeyttää toimintansa, saattavat elintärkeät toiminnat varsinkin asutuskeskuksissa joutua vaaraan. Äskeinen 670 junansuorittajan lakko antoi kouraantuntuvaa havainto-opetusta, miten jonkin pienen ryhmän lakko saattaa ulottaa vaikutuksensa laajalle koko kansantalouteen.

Julkinen valta ei kuitenkaan ole ollut kovin aloitekykyinen tai aktiivinen uusien olosuhteiden edellyttämien muutosten ja uudistusten aikaansaamiseksi työehtolainsäädäntöön. Meidän nykyinen työehtolainsäädäntömme on peräisin vuodelta 1946. Esim. ne sakkomäärät, jotka työtuomioistuimien voi määrätä työopimuksen rikkomisesta, ovat määrällisesti pysyneet samansuuruisina. Kuitenkin nimellisansiot ovat siitä lähtien nousseet lähes 25-kertaisiksi ja rahanarvo on pudonnut noin 1/10:een silloisesta. Tuntuuiko kohtuulliselta, että kun julkisen vallan taholta esitetään arvostelua työmarkkinajärjestöjä kohtaan yli aisan potkimisesta, julkinen valta samalla omalta osaltaan pyrki tekemään voitavansa yleisten edellytysten parantamiseksi työrauhajärjestelmän kehittymiselle.

Kaiken kaikkiaan on selvää, että normaali päätöksentekojärjestys yhteiskunnassamme edellyttää, että eduskunta ja hallitus määräävät ne puitteet, joissa kaikki toimivat. Myös työmarkkinajärjestöjen on pysyttävä perustuslain piirtämien rajojen sisällä. □

PSYKOTERAPIAN IHMISKÄSITYKSESTÄ

Ihmisen ongelman ontologisesta analyysistä

Sitä filosofoinnin muotoa, joka pyrkii selvittämään, mitä empiirisen tutkimuksen kohteena oleva objekti tai todellisuuden osa on, kutsutaan *ontologiaksi*. Ihmisen ongelmaan kohdistuneena ontologisen analyysin tehtävänä on vastata kysymykseen mitä ihminen on, tai mistä tapauksessa ihminen on kysymys. Ihmisen ongelmaa analyysoivaa ontologiaa kutsutaan usein myös *filosofiseksi antropologiaksi*.

Ihmiskäsityksen analyysi on kaiken ihmisen empiirisen tutkimuksen kannalta välttämätöntä, jotta voitaisiin edetä systemaattisesti. Näitä ratkaisuja tutkimuskohteen luonteesta kutsutaan *ontologisiksi ratkaisuiksi*. Nämä ratkaisut ovat erittäin tärkeitä, sillä ne määräävät etukäteen millaisia empiiriset tutkimustulokset tulevat pääpiirteissään olemaan. Jollei tutkija tee ontologista ratkaisua analyysoidulta pohjalta ja tietoisesti valiten, hänen tutkimusysteeminsä tekee sen varmasti hänen puolestaan.

Erittäin tärkeitä ihmisen ongelman ontologinen analyysi on psykiatrian ja psykologian kannalta. Psykkisten häiriöiden ongelman yhteydessä ei näytä olevan selvyyttä siitä, mitä silloin tutkitaan tai pitäisi tutkia, kun kohteena on ns. mielenterveysongelma.

Ihmisen olemassaolon perusmuodot

Jotta ontologian onnistuisi osoittaa, millaista erityyppistä problematiikkaa ja millaisia epäsuotuisuuden tai häiriön päämuotoja ihmisessä esiintyy, sen on paljastettava ihmisen olemassaolon tapa ja laatu (*Seinsweise*). Ihminen on tietenkin kokonaisuus, mutta tästä toteamuksesta kysyminen vasta alkaa: Miten ihminen on kokonaisuus? Meille on ilmiselviö, että ihminen ei realisoidu yhtenä tasalaatuisena olemassaolona. Ihminen ei ole elollinen massa tai möykky.

Tiivistelmä INKA:n ihmiskäsityksiä -sarjan esitelmästä 10. 3. -76.

Ihminen on varmasti olemassa tajunnallisen olentona. Tajunta realisoituu, kun mieli (*Sinn, sense, noema*) objektista tai asiasta ilmenee. Sitä asiantilaa, että noema ilmenee, koetaan, kutsutaan filosofiassa *intentionaalisuudeksi*. Intentionaalisuus ei ole mikään tajunnan syy tai aiheuttaja, vaan nimi sille, mitä tajunta olemassaolossaan on. Tajunta voisi olla mielenterveyden tutkimuksessa sielun tai psyyken ja hengen käsitteitä korvaava peruskäsite. Psyyke ja henki ovat perinnäisesti niin monilla merkitysvivahteilla rasi-tettuja, että niitä ei pitäisi analyysoimatta esittää. Tajunnan tutkimuksessa tarpeelliset differentioivat käsitteet voidaan aina johtaa intentionaalisuudesta ja siten säilyttää niiden perusluonne selkeänä.

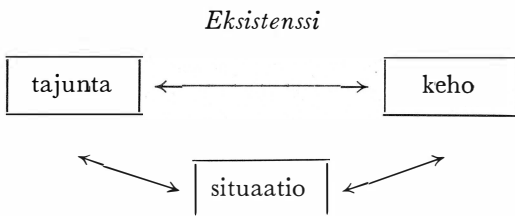
Ihminen todellistuu aina myös orgaanisena tapahtumisena, joka on mielekästä, mutta ei mielellistä noemaattisessa merkityksessä. Ero ihmisen kahden todellistumismuodon välillä on pidettävä kristallin kirkkaana. Kyseessä on tällöin ero tutkimuskohteen ja sitä selvittävän tutkimusprosessin välillä.

Tajunta ei ole mikään instanssi, joka valmiina työkyknä olisi olemassa ja ryhtyisi muodostamaan merkityssuhteita. Mieli voi ilmetä eri selkeytysasteissa; ts. merkityssuhteet eivät ole aina tasalaatuisen kirkkaita eivätkä oikeita. Tämä on tärkeätä psyykkisten häiriöiden ja psykoterapian kannalta. Mieli ilmenee aina jossakin aikaisemman kokemuksen muodostamassa ymmärtämisyhteydessä. Tämä tekee käsitettäväksi sen, että objektiivisesti sama voidaan ymmärtää hyvin eri tavoin. Terminologisesti näitä tajunnan sisäisiä ymmärtämisyhteyksiä kutsutaan *horisonteiksi*. Ilman niiden aktualisoitumista havainnon hetkenä havaintokäsitys ei olisi mahdollinen. Horisontit edustavat ymmärtämisen historiallisuutta. Ne aktualisoituvat tajuntaan aikaisemmista kokemuksista kerrostuneesta *horisonttibasiksesta*. Horisonttibasis on vain aikaisempaa kokemusta.

Mielenterveysongelmien kannalta on vielä aiheellista tähdentää sitä, että tajunnallisuudella on ihmisen kokonaisuudessa ensisijai-

suus, primorditeetti, jota siltä ei voida koskaan peruuttaa. Tajunta on se keskiö, jonka ilmentämällä tavalla kaikki tapahtuu. Psykkisten häiriöiden oireet ilmenevät siinä ymmärtämisen vääristymänä. Sen avulla autettava kuvaa vaikeutensa sekä tajunnassaan että kehossaan. Tutkija tutkii autettavansa tajunnallisia ja somaattisia negatiivisuuksia omassa tajunnassaan. Tajunta ei ole ”Ding unter Ding”, käyttäytymisen yksityiskohta toisten käyttäytymisen piirteiden joukossa, kuten psykologinen behaviorismi on virheellisessä ja kohtalokseen muodostuneessa ajattelussa edellyttänyt.

Tajunnan tapahtumisen analyysi on primaarinen tehtävä. Mutta: ihmisen kokonaisuutta ei voida käsittää vain kahden perusenteetin, tajunnan ja kehon avulla. Inhimillinen kokonaisuus, *eksistenssi*, sisältää kolme peruselementtiä, jotka ovat jatkuvassa dialektisessa suhteessa keskenään (ks. kaavio).

Tämä ihmiskäsitys on hedelmällinen lähtökohta mielenterveysongelmien tutkimukselle ja auttavien toimenpiteiden kehittämisyrittämisille. Eksistenssin osatekijöiden esitetyn kaltainen erottelu edustaa ihmisen ongelman ontologista minimijäsennystä. Jotta voitaisiin puhua kokonaisuudesta, on paradoksaalisesti välttämätöntä suorittaa tällainen differentiointi. Dynaamisena prosessina tälle ihmiskäsitykselle voidaan antaa nimi:

Situationaalinen säätöpiiri

Karkeasti yksinkertaistaen voimme sanoa, että ns. puhtaissa psyykkisissä häiriöissä ja psykoterapiassa on lähinnä kyse tajunta-situaatio -dialektiikasta ja ns. puhtaissa kehollisissa sairauksissa keho-situaatio -dialektiikasta. Psykosomaattisissa häiriöissä olisi sitten kysymys koko kehän edellyttämästä dialektiikasta. Olennaisinta psykoterapian kannalta — jälleen asiaa yksinkertaistaen — on tajunta-keho -dialektiikka.

Situaatio on osa maailmaa. Kukaan ei joudu kosketuksiin kaikkien maailmassa vallitsevien olosuhteiden kanssa. Situaatio on aina yksilöllinen. Se rajaa maailmasta ne kulttuurin, yhteiskunnan ja luonnon säätelemät tekijät, jotka vaikuttavat ihmiseen hänen olemassaolossaan. Situaatio on yleistävä nimi kaikille niille tekijöille, joiden alaisuudessa ainutkertainen eksistenssi realisoituu. Situaatio osatekijät ovat *komponentteja*. Eräät situaation komponenteista ovat eksistenssin omasta tahdosta riippumatta valikoituneet kohtalonomaisesti tietynlaisiksi. Tällaisia ovat esim. perityt ominaisuudet. Näiden tekijöiden valintaa eksistenssiä varten ei mikään ulkopuolinen agentti varsinaisesti suorita. Voimme kuitenkin kutsua niitä häntä todellistaviksi valikoitumiksi, koska niissä ikäänkuin suunnattomasta määrästä mahdollisuuksia olla ihminen, valikoituvat eräät ehdot, joissa hän realisoituu.

Situaatio on monitasoinen. Siihen kuuluu sekä konkreettista että ideaalista todellisuutta. Sillä on myös laaja historiallinen ulottuvuus. Ihmisen kehityksen johdosta situaatio muotoutuu koko elämän vaiheiden ajan uudestaan. Kaikkina ikäkausina saattaa situaatioon normaalistakin kuulua komponentteja, jotka ovat ihmisen oman kuvitteellisuuden luomia (pelkoja, toiveita). Situaatioissa on siten suuri joukko sellaisia komponentteja, joihin ihminen voi omilla ratkaisuillaan vaikuttaa. Kohtalonomaisilla ja omaehtoisesti toteutetuilla valikoitumilla on kuitenkin tärkeitä eroja. Jälkimmäiset ovat mahdollisia vain edellisten puitteissa, mutta ei niitä kieltävinä tai niiden vastaisina.

Epäsuotuisa ymmärtäminen

Mielen ilmenemisen negatiivisuus, josta asianomainen itse tai hänen lähiympäristönsä kärsii voidaan mielenterveysongelmana määrittellä epäsuotuisaksi ymmärtämiseksi. Vaikka ihmisellä olisi vaikeita hermostollisia sairauksia, häntä ei kuitenkaan kutsuta psyykkisesti häiriintyneeksi, ellei ilmene merkityssuhteiden epäsuotuisuutta. Sitä reaalista asiaa sisältäen, jota tajunta joutuu situaation komponenteissa organisoimaan merkityssuhteiksi, kutsutaan tässä yleistävästi *faktisuudeksi*. Toisaalta kukaan ei voi tajunnassaan reaalisesti ymmärtää sellaista, mitä situaatio ei mahdollista. Nälässä ja puutteessa

todellistunut ei voi organisoida merkityssuh-teiksi kylläisyyden ja hyvinvoinnin faktisuutta, koska sitä ei hänen situaatiossaan esiinny. Ainoastaan harhoissa, joissa situaation reaalin faktisuus kielletään tai siitä karkeasti vieraannutaan, voi näin tapahtua.

Aina kun eksistenssi todellistuu epäsuotuisassa situaatiossa, tämäkin asiantilojen faktisuus rajautuu tajunnan toiminta-alueeksi. Jos tajunta toimii tällöin oikein, s.o. situaation faktisuudessa pysyen, seurauksena on luonnollisesti turvattomuuden, pelon jne. kokemus. Kun nämä kokemukset ovat voimakkaita ja pysyviä, niitä kokeva henkilö voidaan diagnostisoida psyykkisesti häiriintyneeksi. Primaarisinta tässä on kuitenkin ollut situaation faktisuus.

Toisella tavalla koetun maailman merkityssuhteet voivat olla epäsuotuisia siten, että situaation neutraali tai suotuisa faktisuus ilmenee koetussa maailmassa vääristyneellä tavalla riittämättömien ymmärtämisyhteyksien johdosta. Situaation ja tajunnan välinen dialektiikka etenee siten, että situaatio tarjoaa sen faktisuuden, jota tajunta joutuu organisoimaan merkityssuh-teiksi. Jos merkityssuhdemuodostus on epäsuotuisaa, eli esiintyy ns. psyykkinen häiriö, se onkin vain merkki siitä, että situationaalisessa säätöpiirissä jotain on vialla. Esim. kokemus epäoikeudenmukaisuudesta saattaa perustua situationaaliseen faktisuuteen. Ts. niin on todella ollut. Toisessa tapauksessa nämä merkityssuhteet saattavat olla tulos maailmaa vääristävistä ymmärtämisyhteyksistä. Diagnostiikassa on taipumus pitää näitä lopputiloja samanlaisina "sairauksina". Kuitenkin epäsuotuisan ymmärtämisen selittämisen ja auttavien toimenpiteiden suunnittelun kannalta on ilmeisesti aivan eri asia, kumpi mekanismi toteutuu. Edellisessä tyyppitapauksessa pitäisi korjata situaatiota, jälkimmäisessä etsiä ymmärtämistä realisoivia horisontteja.

Psykoterapia on relevanttia silloin, kun epäsuotuisa ymmärtäminen johtuu siitä, että tajunnan horisontit vääristävät kokemuksen. Psykoterapia toimii siten, että se realisoi tajunnallista ymmärtämistä ja muuttaa situaatiota. Tajunnallisten ratkaisujen avulla on myös mahdollista — psykoterapian vaikutuksesta tai ilman sitäkin — eliminoida kokonaan eräitä negatiivisia komponentteja ja sitä faktisuusperustaa, jota ne ovat merkinneet. Ts. ihmisen on mahdollista omilla ratkaisuillaan

säännellä olemassaolon ehtojaan. Tähän perustuu hänen mahdollisuutensa suunnata elämänsä ja ottaa vastuu itsestään.

Monet asiat selkiytyvät, kun inhimillistä olemassaoloa tarkastellaan situationaalisenä säätöpiirinä. Ensinnä voitaisiin päästä arkkaismista sielullinen sairaus tai tauti. Psykkisen taudin sijasta voitaisiin puhua ymmärtämisen erilaisista epäsuotuisuuksista. Kehon alueella sen sijaan sairauskäsite olisi paikallaan. Merkityssuhteiden epäsuotuisuuden kehityksestä voitaisiin puhua niiden historiallisuuden kannalta relevantilla tavalla. Merkityksellä ei ole syytä luonnontieteellisen kausaalijattelun mielessä. Merkityssuhteen selittäminen on sitä, että se johdetaan primaarista faktisudesta dialektisten vaiheiden kautta siihen tilaan, jossa se esim. neuroottisena kokemuksena esiintyy. Situaation faktisuus ei ole merkityksen syy, vaan merkitysfunktion muodostuksen esiaste, jossa rajautuu se, mitä pitää ymmärtää. Kun tajunta käsitetään merkitysfunktioina, käy ilmeiseksi, ettei se voi koskaan sairastua. Merkitysfunktiot voivat olla vain vääristyneitä, kehittymättömiä jne. Ei ole ensin olemassa mielitautia, joka vääristää ymmärtämisen, vaan merkityssuhteiden epäsuotuisuus ja/tai vääristyneisyys on tuo tila, jota onnettomasti yhä kutsutaan taudiksi. Samalla menetetään mahdollisuus antaa nimen avulla ihmiselle viite siitä, mistä on kysymys.

Erittäin tärkeätä ihmisestä situationaalisenä säätöpiirinä puhuttaessa on se, että ympäristö tulee hyvin perustavalla ja kantavalla tavalla mukaan. Ympäristön osuutta tähdenetään kaikkialla, mutta näyttää siltä, että puuttuu teoreettinen malli, jonka avulla tätä vastavuoroista suhdetta ihminen-maailma voitaisiin valaista. Situationaalisen säätöpiirin mallia noudattavan tutkimuksen pohjalta voidaan myös kehitellä sellaista korjaavaa toimintaa, joka on kulloinkin kyseessä olevan tapauksen kohdalla relevanttia. Koska negatiivisuus saattaa perustua säätöpiiriin eri osiin, on myös auttavien toimenpiteiden kohdistaminen tarkoituksenmukaisella tavalla varoitavissa. Situationaalisen säätöpiirin analyysi myös perustelee sen, miten psykoterapia on mielekästä ja miten se rationaalisesti ajatellen toimii. Tämäkään asia ei ole vähärvoisen, sillä usein kai meitä epäilyttää sekin, miten toimintamme voidaan osoittaa järjestelliseksi — myös epäilijöille. □

TRANSPERSONALLINEN PSYKOLOGIA

Transpersoonallista psykologiaa on nimetty modernin psykologian neljänneksi valtavirtaukseksi. Sen tutkimuskohteena ovat transpersoonalliset kokemukset ja tietoisuuden tilat sekä erilaiset järjestelmät, menetelmät, olosuhteet ja ihmiskuvat, jotka edesauttavat tällaisten kokemusten ja tietoisuuden tilojen syntymistä ja kehittymistä.

Transpersoonalliset kokemukset

Sana persona on kreikkaa ja suoraan käännettynä tarkoittaa äänen kautta (per sona). Antiikin Kreikassa sillä kuvaavasti viitattiin draamataiteessa näyttelijöiden naamioon, jollaisia tuolloin yleisesti käytettiin. Voitaisiin sanoa, että persoonaa on se kuva, jonka itses-tämme luomme joko muille tai itsellemme. Alkuliite trans- puolestaan viittaa johonkin, joka on toisella puolella, tuolla puolen. Näin ollen transpersoonallinen psykologia, TP, viittaa niihin tietoisuutemme alueisiin, joita ei voida pitää persoonallisen, henkilökohtaisen olemassaolomme kenttään kuuluvina, vaan pikemmin edustuksina niistä psykologisen kasvun alueista, jotka potentiaalisina esiintyvät meissä kaikissa, mutta joista useimmilla on vain vähäinen aavistus.

Stanislav Grof, nykyisin USA:ssa työskentelevä tšehkoslovakialainen psykiatri, eräs transpersoonallisen psykologian uranuurtajista toteaa: "Transpersoonallinen kokemus määrittellään kokemukseksi, johon liittyy tietoisuuden laajentuminen tai ulottuminen yli tavallisten minä rajojen sekä yli ajan ja/tai paikan rajoitusten."

Useimmilla ihmisillä on muistissaan jokin omakohtainen transpersoonallinen kokemus. Olet saattanut olla yksin kävelyllä luonnossa ja olet tuntenut voimakkaan yhteenkuuluvuuden tunteen luonnon kanssa tai olet ollut yhtä ympäristösi kanssa. Ehkä olet kokenut minärajojen höltyvän intensiivisinä yhdessäolon hetkinä rakastettusi tai muun läheisen ihmisen kanssa. Jos olet synnyttänyt, voit varmas-

ti muistaa kuinka lapsesi ollessa pieni, tuntui joskus vaikealta erottaa, mikä oli sinua ja mikä häntä.

Uskonnolliset ja mystiset kokemukset edustavat tavallisesti yhtä TP kokemusluokkaa. Näitä tutkittaessa on onnistuttu mielestäni osuvasti luonnehtimaan TP kokemusten ominaisuuksia, joista seuraavassa seitsemän keskeisintä:

Sanoinkuvaamattomuus on ehkä kaikkein tavallisin TP kokemukseen liittyvä piirre. Vain epämääräiset ja lyyriset kielikuvat voivat välittää tällaisten kokemusten tunnelmia ja elämystään kuvaava henkilö yleensä turhautuu kieleemme köyhyden takia. Ei yksinkertaisesti löydy sanoja tuollaisten tilojen kommunikointimiseksi. Mm. sanskriitin ja tiibetin kielet ovat huomattavasti käyttökelpoisempia tässä suhteessa.

Todellisuuden tunne. Vaikka monet TP kokemukset kuulostavat kerrottuina oudoilta liittyy niihin lähes poikkeuksetta voimakas tunne siitä, ettei kyseessä ollut mikään harha tai hallusinaatio, vaan selkeä, todellinen tapahtuma, jopa todellisempi kuin normaali-tietoisuutemme kokemukset.

Ajan ja paikan transsendensi, mikä tulikin jo esille Grofin määritelmässä. Kyseessä on siis subjektiivinen tunne siitä, että aika ja/tai paikka yksinkertaisesti lakkaavat olemasta tai menettävät huomattavasti merkitystään.

Positiivinen tunne-elämys, joka saattaa olla voimakas ilon, rauhan, rakkauden, hyvyyden tms. tunteen kokeminen.

Yksyyden tunne, jolla tarkoitetaan itsen kokemisen puuttumista ilman tiedottomuutta.

Pyhyiden tunne. TP kokemusten yhteydessä herää usein tietynlainen ei-rationaalinen, intuitiivinen kunnioituksen elämys, joka ei välttämättä liity mihinkään tunnustukselliseen uskontoon.

Muutos. Ehkä kaikkein olennaisin piirre ja samalla seikka, joka tekee ne merkityksellisiksi näissä TP kokemuksissa on, että ne vaikuttavat ihmiseen syvästi ja aikaansaavat muutoksia inhimillisiin asenteisiin, pyrkimyksiin, tarkoituksiin ja erityisesti käsitykseen elämän merkityksestä ja luonteesta.

Mietiskely

Vaikka transpersoonalliset tietoisuutemme mahdollisuudet saattavatkin tulla todellisiksi joskus spontaanisti esim. luonnossa tai ihmisuhteissa on olemassa erilaisia olosuhteita, jotka edesauttavat näiden kokemusten ilmene- mistä.

Meditaatio eli mietiskely on ehkä kaikkein vanhin väline oman itsensä tutkimisessa. Menetelmiä on monia, mutta olennaisia eroja ei ole. Meditaation tarkoitus on opettaa mietiskelijä näkemään kuinka mieli toimii, miten ajatukset ja tunteet syntyvät ja vaikuttavat ja miten omakuvamme estää meitä oivaltamasta itseämme syvemmin. Tavallisesti mielemme vaeltaa menneisyydessä muistojen parissa, tulevaisuudessa toiveiden parissa tai vaikkapa molemmissa yhtäaikaan. Mielemme on rauhaton, se hosuu kuin leikkivä lapsi. Meditaatio on menetelmä sen vaimentamiseksi ja sen taakse katsomisen mahdollistamiseksi. Meditaatiosta puhuttaessa tulee usein mieleeni erään ystävän toteamus: ”Kun ihmisille annettiin aivot, niin käyttöohjeet unohtuivat.”

Muita menetelmiä

Myös sellaiset muuntuneet tietoisuuden tilat kuin syvä rentoutuminen, hypnoosi tai hypnagoginen tila, joka edeltää nukahtamista, saattavat stimuloida kokemuksia, joilla voidaan katsoa olevan yhteyttä TP psykologiaan.

Hyvin yleisiä ovat monien kansojen keskuudessa erilaiset rituaalit ja seremoniat, joiden tarkoituksena on edesauttaa osallistujia saavuttamaan yhteys TP:iin tietoisuuden ulottuvuuksiin ja jotka kulloisessakin kulttuuriyhteydessä saavat erilaisia symbolisia ilmauksia. Esimerkiksi tiibetiläisessä buddhismissa tavattavat lukuisat eri jumaluudet eivät suinkaan edusta epäjumalanpalvontaa vaan erilaisten tietoisuudentilojen symboleja, jotka yhdessä muodostavat laajan tietoisuutta tutkivan menetelmän, yhden transpersoonallisen psykologisen järjestelmän.

Kokeellinen mystiikka ja psykedeelinen terapia

Tietyt kemialliset aineet laukaisevat myös transpersoonallisia kokemuksia. Tutkijat voivat antaa koehenkilöille näitä nk. psykodis-

leptisiä aineita ja seurata hetki hetkeltä kokemusten kehittymistä ja elimistön reaktioita. Tällaista tutkimusta on osuvasti nimitetty kokeelliseksi mystiikaksi; transpersoonallisten kokemusten ja mystiikan lähekkäisyyshän on ilmeinen.

On mm. voitu laatia uusia karttoja ihmisen tajunnan rakenteesta. Näiden tutkimusten mukaan nähdään inhimillinen alitajunta tai tiedostamaton huomattavasti laajempaan ja täydellisempään kuin länsimaisissa psykologioissa on ollut tapana. Stanislav Grof on kehittänyt erityistä psykedeelistä terapiaa ja esittänyt käsityksen, jossa tiedostamattomme jakaantuu syvyyssjärjestyksessä kolmeen kerrokseen.

Ensiksi psykodynaamiseen eli freudilaisten tutkijoiden kuvaamaan henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen aikana koottuun tiedostamattomien konfliktien, tunteiden ja viettien kerrokseen.

Toisena on perinataalinen kerros. Otto Rank oli Freudin oppilas, joka tutki syntymiskokemuksen ja siihen liittyvien vaiheiden vaikutusta sielunelämässä. Grof on onnistunut psykedeelisissä istunnoissaan vahvistamaan tämän elämässä varsin keskeisen kokemuksen alitajuisen psykologisen merkityksen.

Kolmas ja ehkä vaikeimmin tavoiteltavissa oleva kerros on transpersoonallinen alitajunta, jota siis toistaiseksi pääsemme tutkimaan vain hahmottamalla kokonaisuuksia monenlaisista transpersoonallisista kokemuksista.

Kuolema

Eräs aihe, jota muissa psykologioissa on tutkittu varsin vähän, mutta joka on ollut kiinnostuksen kohteena TP:ssa psykologiassa on kuoleman teema.

Alan Watts, joka tunnetaan itämaisen ajattelun esittelijänä USA:ssa kertoo olevansa erityisen viehätynyt kuoleman pohtimiseen, mikä on varsin poikkeuksellista ottaen huomioon sen, että länsimaissa tuntuu kuuluvan asiaan ahdistua kun tuo sana kuullaan, saatika sitten kun naapuri kuolee. Mehän emme esimerkiksi lääketieteessä sano, että potilas kuoli, vaan että hän meni eksitukseen, itsemurha on suisiidi jne. Päivittäin on mahdollista havaita kuinka kuoleman teema kierretään kaukaa.

Stanislav Grof ja hänen kollegansa ovat hoitaneet kuolevia syöpäpotilaita LSD:llä.

Lähes poikkeuksetta kohtaavat potilaat tämän psykodisleptin vaikuttaessa kuoleman, joko symbolisesti tai elämällä tietoisuudessaan kertakaikkisesti läpi kuoleman tuskat ja lähtemisen vaikeudet sillä seurauksella, että heidän suhtautumisensa jäljellä olevaan elämäänsä muuttuu täysin ja usein syövässä keskeisenä oireena esiintyvät kivut häviävät tai ainakin morfiiniannoksia voidaan pienentää huomattavasti.

Kohdatessaan kuoleman ihminen todella joutuu punnitsemaan elämänsä arvoja, päämääriä ja laatua. Tavallinen länsimainen elämäntapa on päämäärähakuinen; käymme koulua, jotta valmistuisimme ylioppilaisiksi, opiskelemme yliopistossa, jotta valmistuisimme ja saisimme ammatin. Teemme työtä, jotta saisimme rahaa, jotta saisimme osakkeen, jotta voisimme kasvattaa lapsia, jotta ne kasvaisivat kouluikäisiksi, jotta . . .

Kohdatessaan kuoleman ihminen on pakotettu oivaltamaan, että päämäärähakuisuus on yksinkertaisesti virheellinen tapa käsittää elämän luonne, sillä viime kädessä — kuoleman edessä — jokainen päämäärä menettää tarkoituksensa.

Vaihtoehtona ihmisen on mahdollista toteuttaa elämäänsä prosessihakuisesti tutkien ja paneutuen sen olemukseen, merkitykseen ja luonteeseen, sanalla sanoen elämällä sitä täydemmin. Tässä valossa tulee mahdolliseksi myös ymmärtää syvemmin tunnetun kiinalaisen sananlaskun viisaus — vaikka maailmanloppu tulisi huomenna, minä istutan omenapuuni tänään.

Transpersoonallinen kasvatus

Miten elämää voidaan oppia elämään täydemmin ja miten voidaan ulottaa tietoisuus kattamaan myös transpersoonallisia tajunnan alueita? Tähän kysymykseen yrittävät vastata monet ihmisen henkistä kasvua tukevat järjestelmät, erilaiset TP:sta psykologista vaiutteita saaneet psykoterapeuttiset koulukunnat sekä suhteellisen uusi pedagogiikan alue, TP kasvatus.

Illinoisin yliopiston kasvatustieteen professorin Thomas Roberts'in mukaan TP:n kasvatuksen voidaan nähdä olevan merkityksellinen kolmella eri tavalla.

Ensiksi se tarjoaa vallalla olevalle opetusjärjestelmälle uusia opetusmenetelmiä. Esimerkiksi rentoutusta ja ohjattua kuvittelua

voidaan käyttää hyväksi jopa fysiikan oppitunnilla.

Toiseksi monet oppiaineet ovat osaltaan transsendenttejä, kuten musiikki, kirjallisuus ja liikunta. Ne tuntuvat uudella tavalla mielenkiintoisilta kun esimerkiksi musiikkia kuunneltaessa aluksi ohjataan huolellinen rentoutus ja kuuntelun jälkeen kerrotaan luokalle kokemuksista tai ainekirjoitustunnilla käydään fantasiamatkalla, jonka jälkeen ei ole vaikeata tietää mistä kirjoittaa ja samalla pääsee omakohtaisesti tutkimaan luovuuden alkulähteitä. Liikuntaan voidaan soveltaa joogaa tai muita kehon ja mielen yhteistä kasvua tukevia järjestelmiä kuten aikidoa, tai chitā arika-harjoittelua tms. Myös kiinnostus uskontoa kohtaan luonnollisesti elpyy, kun aiheet ryhdytään tarkastelemaan avoimesti transpersoonallisessa viitekehityksessä.

Kolmanneksi TP:n psykologian merkitys kasvatuksessa on Roberts'in mukaan se, että se tarjoaa uuden ihmiskuvan, jossa keskeistä ovat ihmisen potentiaalit, mahdollisuudet. Mietiskely ja monet mielenkiintoiset harjoitukset ovat saaneet keskeisen aseman TP:sti suuntautuneiden opettajien luokissa ja poikkeuksetta lapset ovat olleet innolla mukana. □

Medisiinari

Lääketieteenkandidaattiseura ry:n julkaisu

toimisto (arkisin 11—15)

Stenbäckinkatu 9, Hki 29 ☎ 414 325

AVARUUSTUTKIMUKSEN PERSPEKTIIVEJÄ

En ole tutkija, vaan lehtimies, joten tarjoilen avaruustutkimuksesta kokoelman näkökulmia, jotka alaa selostava reportteri on siihen puolentoista vuosikymmenen aikana saanut. En sitäpaitsi pidä tyydyttävänä puhumista avaruustutkimuksesta ilman, että tarkemmin määritellään, mistä on kysymys. Jos se otetaan sanatarkasti, avaruustutkimukseen kuuluu myös tähtitiede — ja siitä tuskin on ollut kysymys esitystä ajateltaessa.

Esihistoriallista taustaa

Toteankin sen vuoksi aluksi, että sikäli kuin avaruustutkimuksella tarkoitetaan maapallon kaiken ulkopuolisen tilan tutkimusta, ihminen on harjoittanut sitä aina. Se on luultavasti vanhin kaikista tieteistä, ja sen voidaan sanoa saaneen alkunsa esihistoriallisena aikana. Tämä alku lienee ollut joissakin niistä hetkistä, jolloin ajattelemista opetteleva ihminen tai hänen esimuotonsa saattoi onnekkain metsästyspäivän iltana kylläisenä nauttia hetken turvallisesta levosta ja silmäistä taivaalle. Kun hänen välittömän toimeentulonsa kannalta turha kysymys siitä, mitä kaikki siellä näkyvä on, herätti hänen mieltänsä, oli tiede ja samalla avaruutta tutkiva tiede saanut alkunsa.

Ihmiskeskeinen maailma

Tässä mielessä tarkoitettu avaruuden tutkimus antoi ihmiselle myös hänen ensimmäisen maailmankuvansa: käsityksen siitä, mikä on maailmankaikkeuden rakenne ja hänen oma asemansa siinä. Ensimmäinen maailmankuva oli ihmiskeskeinen ja siinä on syytä viipyä hetken enemmän kuin nykyisessä maailmankuvassa, koska ihmiskeskeinen maailmankuva edusti valtavan tärkeätä kehitysvaihetta tieteen alkutaipaleissa — aivan toisin kuin nykyisin ymmärretään. Mehän helposti pidämme ihmiskeskeistä ”pannukakkumaan” teoriaa osoituksena alkeellisuudesta ja lapsel-

lisesta itsekeskeisyydestä. Kuitenkin se oli jotakin aivan muuta.

Kun ajatellaan nimittäin esihistoriallisen ihmisen — tai vaikkapa hänen paljon myöhäisempien seuraajiensakin — mahdollisuuksia havainnoistaan johtaa maailmankuvansa, ei välitön havainto voinut juuri johtaa mihinkään muuhun kuin käsitykseen tyhjiydessä kelluvasta pannukakusta, jonka keskellä havaintojen tekijä itse on. Ihmiskeskeinen maailmankuva on siten ensimmäinen tulos ihmisen haparoivasta yrityksestä harjoittaa eleganttia ajattelua ja johtopäätösten tekoa niin, että käytettävissä olevista havainnoista johdetaan mahdollisimman selkeä ja havainnot hyvin selittävä malli. Ihmiskeskeinen maailmankuva ansaitsee tämän vuoksi huomiotamme ehkä ensimmäisenä hengen voittona aineesta varsinaisen tieteen kehityksessä eikä sitä lapsellista vähättelyä, jonka me oman aikamme tieteeseen sidottuina yleensä siihen halveksivasti kohdistamme.

Ihminen maailmankaikkeudessa

Avaruutta koskeva tieto on sen jälkeen tietysti kasvanut valtavasti; lainkaan selvää ei silti ole, mikä kerätystä tiedosta on ollut tärkeätä ja mikä ei. Viimeisten 20 vuoden aikana avaruuslaitteilla on jo kerätty tietoa, joka on aivan uutta ja jonka määrä täyttää tietokonenauhoja, tieteellisiä julkaisuja ja vähitellen ehkä oppikirjoja enemmän kuin se tieto, joka taivaalta oli saatu 50 000 edellisen vuoden aikana. Siitä huolimatta olennainen osa tärkeintä tietoa avaruudesta on saatu ennen ns. avaruusaikaa, keräämällä sekä rakentelemalla silmien jatkeiksi erilaisia optisia apuvälineitä: teleskooppeja. Tällä tavalla ovat syntyneet käsityksemme aurinkokunnasta, sen planeetoista, Linnunradasta eli omasta galaksistamme, toisista galakseista jne. Sannalla sanoen: olemme päässeet vähitellen selville sijainnistamme maailmankaikkeudessa.

Mutta eräitä tieteen kannalta perimmäisiä kysymyksiä ajatellen emme ole paljoakaan pittemällä kuin se nimetön edeltäjäamme, joka ensimmäisen kerran sai aikaan ihmetellä mistä maailma on syntynyt ja miten, minkä ikäi-

nen se on, miten elämä on saanut täällä alkunsa ym. On ikävää ennustella, mutta tuntuu siltä, että nämä ovat keskeisiä kysymyksiä, jotka aina kaihtavat avautumista rationaaliselle tieteelle. Niihin saadaan tosin uusia näkökulmia ja tutkimuksen hurmiossa luullaan aina ajoittain lopullistenkin vastausten löytyneen — kunnes taas osoittautuu, että vastauksen lopullisuus on ollut harha ja siitä ollaan yhtä kaukana kuin ennenkin.

Vastauksen saavuttamattomuus kuvataan vain eri sanoin sen kielen mukaan, jota tiede eri aikoina kehitysvaiheensa mukaisesti puhuu. Silti ei olennaista eroa ole sillä, että runoilija pukee arkikielellä nämä kysymykset jokaisen tajuttaviksi tai sillä, että nykytiede toteaa vaikkapa kvasistellaaristen radioobjektien selityksen kohdanneen merkittäviä ongelmia, joilla on relevanssia kosmoksen struktuuritutumiseen liittyvien aspektien kannalta. Tiede ei harvinaisen usein ole muuta kuin latinankielisin sanoin ilmaistua talonpoikaisjärkeä.

Avaruustekniikan šokkivuodet

Avaruustutkimus sanan siinä mielessä, jota tämän esityksen lienee odotettu käsittelevän, ei saanut alkuaan vuonna 1957, jolloin ensimmäiset tekokuut lensivät. Tekokuu ei nimittäin tietenkään ollut hetken saavutus, joka syntyi noin vain — tieteiskirjallisuuden valheellisen helpolla tavalla. Liioin avaruustutkimus ei syntynyt saksalaisista rakettikoikeista 1930—1940-luvuilla, kuten usein myös helposti kuvitellaan.

Avaruuteen lähetettävien tutkimuslaitteiden kehitys alkoi yksinkertaisesti aikana, jolloin tekniikka alkoi olla kypsä niiden kehittämiseen eli yksittäisten tutkijoiden töinä aina 1890-luvulta lähtien (vanhimpana esim. Tsiolkovski Venäjällä ja Neuvostoliitossa). Luultavasti historian ensimmäinen tekokuu-ohjelma on sekin jo vuodelta 1948 (USA, laivaston tekokuuprojekti) ja julkinen keskustelu tekokuiden käytöstä alkoi esim. Amerikassa jo vuonna 1951.

Tätä taustaa vasten on hämmästyttävää se kohu ja kansallinen pettymys, jota Amerikassa koettiin Neuvostoliiton lähettäessä ensimmäiset tekokuunsa loppuvuodesta 1957. Ulkopuolisen on täysin mahdotonta tajuta ainakaan enää sen aiheuttaman frustraation syvyyttä, koska ainakin tutkijat ja päätöksen-

tekijät tiesivät, että Neuvostoliitto oli ilmoittanut aikeistaan vuosia aikaisemmin, vieläpä ajoittanut ne oikeaan ajankohtaansa sekä pyytännyt mm. radioliikenteen tarkkailijoilta kautta maailman apua tekokuutietoliikenteen seuraamiseen. Ja ainakin amerikkalaiset päätöksentekijät tiesivät, että amerikkalaisen tekokuun lähettämislupaa oli pyydetty jo alkuvuodesta 1956, jolloin sen lähetyskokeella oli jo kaikki edellytykset onnistua. Summaksi kysymysten vyhdessä, jota luultavasti koskaan ei tulla perkaamaan loppuun saakka, jää että on käsittämätöntä miksi itseään tekniikan ykkösenä pitänyt kansa koki niin syvävä ja nöyryyttävänä tappiona ”yllätyksen”, jonka ei olisi pitänyt sen kannalta olla mikään ”häviö”.

Ikuinen Kuu

Tällä seikalla oli kuitenkin avaruustekniikan kehittymiselle tärkeä merkitys ja siksi olenkin viipynyt siinä näin pitkään. Ellei näin olisi käynyt, USA ei olisi luultavasti lähtenyt miehitettyjen kuulentojen eli Apollo-ohjelmaan 1960-luvulla ja ellei se olisi sitä tehnyt, huomattava osa avaruustutkimuksen historiaa olisi kirjoitettava toisin. Ihmisen käyttäminen edestakaisin Kuussa oli nimenomaan amerikkalaisille kansallisesti riittävän selkeä ja suuri tehtävä, jotta se paikkasi 1950-luvun lopulla pahastikin kolhiintuneeksi kuviteltua mainetta. Ja koska se oli suoritettava vieläpä määrääaikaan mennessä — jo ennen 1960-luvun loppua — Kuussa-käynnin toteuttamiseksi oli kehitettävä teknisiä ratkaisuja, joita ilman tällaista pakotetta ei olisi jouduttu ehkä milloinkaan luomaan. Kansainvälispoliittinen tausta on siten merkittävästi — mutta toisin kuin yleensä kuvitellaan — antanut panoksensa siihen, millaiseksi avaruustutkimuksen alkuhistoria osoittautui.

Tosin on totta, että ellei Kuussa-käynnillä olisi ollut juuri tällaista taustaa, siellä ei luultavasti olisi käynyt vielä kukaan eikä tulisi nähtävissä olevana aikana käymäänkään. Me olisimme jääneet myös paljossa vaille sitä paikan-päällistietoa, jota Kuusta — ensimmäisenä maapallon ulkopuolisena taivaan-kappaleena — olemme saaneet.

Mutta ymmärrettäväksi tulee nyt myös toinen asia, jota tavallinen yleisö ei halua millään uskoa. Kun vastaavia taustoja ei enää ole ja kun avaruustekniikan todellinen

kehitys on osoittautunut paljon hitaammaksi kuin mitä sen kiihkeinä alkuvuosina luultiin, ei kannata odottaa enää, että kukaan olisi lähdössä uudestaan Kuuhun tai toisille planeetoillekaan.

Uusi tilanne, jossa tämä voi tulla mielekkääksi, ei ole syntymässä nyt nähtävissä olevasta kehityksestä, vaan se voi siirtyä sukupolviakin eteenpäin. Sitä taustaa taas, jolta se ehkä joskus uudestaan syntyy ja lähettää ihmiset Kuuhun tai Marsiin, on nyt mahdollonta ennakoida, joten en ala lainkaan spekuloida siitä.

Avaruustutkimus tänään

Teknisesti käsittäen avaruustutkimuksen kuvaksi muodostuu siten tällä hetkellä suunnilleen seuraava:

— ihmiset joutuvat opettelemaan avaruuden hyväksikäyttöä ja omaa toimintaansa avaruudessa lennoilla, jotka rajoittuvat Maata muutamien satojen kilometrien korkeudessa lentäville avaruusasemille,

— olennainen ongelma tämän puolen kehittämässä on ratkaista toistaiseksi selvittämätön kysymys siitä, voiko ihminen turvallisesti toimia avaruudessa esim. kuukausia tai vuosia yhteen menoon tai viettää merkittävän osuuden työelämässä olonsa ajasta siellä,

— ihmisen harjoittama avaruuden ”valloitus” ei ole enää pitkiin aikoihin ollut tekniikan sankaritekoja eikä poliittista prestiisikilpailua, vaan toimintaa jonka kehityksen määrää sen taloudellinen kannattavuus,

— tämän vuoksi kertakäyttölaitteiden korvautuminen moneen kertaan käytettävillä avaruuslentokoneilla tulee olemaan jo 1970-luvun lopulla tärkeimpiä avaruustekniikan kehityslinjoja,

— miehittämättömien tekokuiden käyttö suunnistus-, tietoliikenne-, sää-, ympäristönvalvonta-, luonnonvarakartoitus-, laiva- ja ilmaliiikenteenohjaus-, luonnonkatastrofihälytys- ym. tekokuina on ”avaruustutkimuksen” tärkein muoto nyt ja nähtävissä olevana aikana eteenpäinkin,

— avaruustoiminnan muihin muotoihin katsottuna avaruustutkimuksen tieteellinen panos on suhteellisen vähäinen, joskin sillä puhtaan tieteen kannalta on suuri merkitys,

se on normaalia kannattavan toiminnan voittovarojen suuntaamista tuottamattomiin päämääriin;

— ihmiskunnalle sen rahoittaa edellä luetelluista tekokuusovellutuksista saatava hyöty.

Lähinnä puhdasta avaruustiedettä tulee olemaan toisten planeettojen ohi lentävien tutkimuslaitteiden lähettäminen omassa aurinkokunnassamme. Jossakin määrin — mutta vähemmän kuin avaruustekniikan alkuaikoina kuviteltiin — avaruustutkimuksessa tehdään tieteellistä työtä maailmankaikkeuden arvoitusten selvittämiseksi teleskooppi- ja tähtitieteellisillä tekokuilla.

Ilmakehän aiheuttamien häiriöiden ja estymien haitoista vapautuneina tällaisetkin tekokuut tekevät tieteen kannalta kuitenkin merkittävää työtä, mm. mittaamalla avaruudesta tulevaa ultravioletti- ja suurienergiaista röntgensäteilyä. Tieteelliset tekokuut sanan tässä merkityksessä ovat jo avanneet tärkeitä ikkunoita maailmankaikkeuteen, ikkunoita jotka muuten olisivat jääneet suljetuiksi ehkä ikuisesti, mutta niiden lopullinen merkitys tieteelle selviää samalla hitaalla menolla kuin kuukivitutkimustenkin. Kestää kymmeniä vuosia ennen kuin edes kaikki tähän mennessä niistä saatu tieto on analysoitu, pengottu ja sijoitettu omille paikoilleen osiksi kokonaistietämystämme maailmankaikkeudesta.

Nauhojen kätköissä on ehkä arvoituksia

Siksi emme voi edes tietää, mitä kaikkea tietoa tietokonenauhoilla joita avaruuslaitteet ovat täyttäneet jo nyt on maapallolla olevissa arkistoissa emmekä, mitä kaikkea se merkitsee. Musta aukko on eräs kuulu avainongelma, joka juuri tällä tavalla on ajankohtautunut. Vastaavanlaisia on ehkä tietokoneiden kätkössä meidän tietämättämme jo monia muitakin. Varmaa on myös, että samantaisia uusia ongelmia tullaan löytämään lähivuosina enemmänkin. □

KATSAUS 1 · 1977

ilmestyy tammikuussa. Sisältää artikkeleita mm. luovuudesta, vesakkomyrkyistä, maasäteilystä, Kirlianin menetelmästä ja bioplasmasta. Katsaus jatkaa siis monipuolista ja mielenkiintoista linjaansa, jota seuraat parhaiten uusimalla tilauksesi oheistetulla tilillepanokortilla.

KIRJOJA

Kuluttamisen politiikat ja ideologiat

Kuluttajapolitiikan kuviot ovat tulossa lähiaikoina kovankin keskustelun kohteeksi kunhan uusi lainsäädäntö pääsee varsinaisen päätöksenteon asteelle. Elinkeinohallituksessa on muutaman viimeksi kuluneen vuoden aikana luotu pohjaa kuluttajapolitiikalle ja samalla myös kehitetty lainsäädännön puitteissa tätä nykyä mahdollisia toimenpiteitä kuluttajapolitiikan käytäntöön. Näistä kokemuksista on mainitun viraston kuluttaja-asioista vastaava osastopäällikkö Markku Lehto koonnut kirjan *Kuluttajapolitiikka*.

Lehdon kirja on perusteos keskustelulle. Se antaa perusselvityksen siitä mikä on kuluttajapolitiikan taustalla oleva filosofia, mistä lähtökohdista kuluttajan asemaa voidaan lähteä kehittämään ja millaisia tavoitteita tuolle kehitystyölle tulisi asettaa. Ja teos luo peruskuvat siitä millaista on nykyinen kuluttajapolitiikka, mitä keinoja sen toteuttamiseen voidaan käyttää, mikä on kuluttajan asema kulutusyhteiskunnassa, millaisia paineita häneen kohdistuu, miten häntä informoidaan ja mitkä ovat hänen omat mahdollisuutensa osallistua kuluttajapolitiikan toteuttamiseen. Lehto kartoittaa myös eri toimenpiteiden yhteyttä toisiinsa ja niiden kokonaisuutta verrattuna kuluttajapolitiikalle asetettuihin ja asetettaviin tavoitteisiin ja ottaa lopuksi esimerkin elintarvikevalvonnasta osoittamaan sitä laajaa kokonaisuutta, joka liittyy pelkästään yhden tuotealueen kuluttajapolitiikan käytännön toteuttamiseen.

Lehdon ilmeisenä tavoitteena on ollut esittää kuluttajapolitiikalle oma paikkansa yhteiskuntapolitiikan kokonaisuudessa, kartoittaa kuluttajapolitiikan identiteettiä. 150 sivussa hän kykenee tämän pääosin hahmottamaan ja antamaan käteen pohjan keskustelulle, mikä nykytilanteessa onkin tärkeätä. Tästä eteenpäin ei enää voida keskustelua käydä niin hajanaisesti kuin tähän asti, nyt on eri osapuolten kyettävä puhumaan samalta pohjalta samoista asioista, vaikka tavoitteet ehkä olisivatkin ristiriidassa. Edessä ei ole pelkästään erään hallinnonhaaran tekninen järjestäminen, kysymys on — kuten Lehto toteaa — paljon laajemmasta: toisaalta kulutusmahdollisuuksien punnitsemisesta luonnonjärjestelmän antamalla punnuksilla ja toisaalta ratkaisun hakemisesta siihen, kuinka yhteiskunnan tulisi harjoittaa markkinoinnin säätelyä kuluttajapolitiikan lähtökohdista käsin.

*

Jyväskyläläinen toimitusjohtaja Alpo Riihimäki on tuonut oman panoksensa keskusteluun kuluttajapolitiikasta teoksellaan *Konsumistinen manifesti*. Riihimäki asettaa vastakkain kaksi manifestia: Marxin ja Engelsin viime vuosisadan puolivälissä julkaiseman Kommunistisen manifestin ja oman. Riihimäen perusidea on se, että massakuluttaja on perimässä sen historiallisen tehtävän, jonka

Marx asetti proletariaatille. Erona Marxiin on se, että kun proletariaatin pyrkimyksenä on ollut tuotantovälineiden omistuksen kumoaminen niin Riihimäen hahmottaman massakuluttajan tavoitteena on kulutusvälineiden omistuksen muuttaminen tai poistaminen.

Riihimäen kirja on ”sarja ajatuskokeita”. Sen pyrkimyksenä ei liene ollutkaan minkään varsinaisen oppirakennelman tieteellinen kehittäminen, vaan kärjistettyjen piikkien heittäminen keskusteluun. Riihimäki ei suinkaan ole kritiikitön kulutusyhteiskunnan ihailija, päinvastoin, hän suuressa määrässä asettaa nykyisen tuotantokeskeisen yhteiskunnan (järjestelmästä riippumatta) eräänlaiseksi tarpeettomien hyödykkeiden pakkosyöttäjäksi, jossa yhteiskunnan jäsenet käyttävät aikansa tasan tuotannon ja kulutuksen kesken. Riihimäellä on kuitenkin selvät, ja kuluttajapolitiikan kehittämisen kannalta ilmeisen rajoittavat, perusnäkemykset. Hänen konsumisminsa jää kapeaksi, sen mahdollisuudet kehittyä vain Riihimäen voimakkaasti korostamalta vasta-pohjalta, kaiken muuttamisesta päinvastoin, eivät liene kovin suuret. Ja ainakaan tätä nykyä ei liene mahdollista ajatella, että yrityksistä voitaisiin tehdä keskeisiä yhteiskuntapolitiittisia laitoksia, jotka hoitaisivat myös mm. sosiaaliturvakysymyksiä, keräten itselleen rahastoja maksamattomista palkoista, ”ex-palkoista”, ja ”exvestoisivat” ne yhteiseksi hyväksi, harjoittaisivat toisin sanoen yhdessä palkansaajien kanssa ”ex-politiikkaa”. Tähän tuntuu Riihimäki itsekin vain vaivoiin uskovan. Joka tapauksessa, vaikka Riihimäen kirjaa ei voikaan pitää ehdottoman välttämättömänä kuluttajapolitiikan tai talouspolitiikan kehittämisen kannalta, on sillä kuriositeettiä jokaisen asioista kiinnostuneen ajatuskulujen virikkeellistämässä.

Sakari Haapaniemi

Että painammeko!

No varmasti

Ja paljon

Ja hyvin

Ottakaa yhteys

Sovitaan paljonko

painamme Teille

Forssan Kirjapaino Oy

Kauppakatu 36 — 30100 Forssa 10

● 916 - 11 550

PUHEEN- AIHE

Aapo Riihimäki

Konsumistinen manifesti

Rohkea ja syvälinen kirja, joka avaa uusia näköaloja yhteiskunnan ja elämännäkemysen uudistamiseksi. Teräviä väittämiä niukkuuden voittamisesta, kuluttajien emansipaatiosta, uudesta talousajattelusta ja erotiikan vapauttamisesta.

Utopiaa vai uusi ideologia?

On aika ottaa kantaa.

174 s. Ovh nid. 24,—

GUMMERUS

Katsaus 6 · 76

Sisältö:

ILONA LEHTINEN	3	Intiaanipäällikkö Seattlen puhe 1854
	6	Alvar Aalto — inhimillisten kokonaisuuksien arkkitehti
	8	Lääketieteen tiedon rajat -ohjelma Taloudellinen valta
ESKO SEPPÄNEN	9	Kapitalistien valta
PÄIVIÖ HETEMÄKI	11	Taloudellisen vallan käyttäjät
LAURI RAUHALA	13	Psykoterapian ihmiskäsityksestä
BEN FURMAN	16	Transpersoonallinen psykologia
PERTTI JOTUNI	19	Avaruustutkimuksen perspektiivejä
SAKARI HAAPANIEMI	22	Kuluttamisen politiikat ja ideologiat